

KANSALLINEN
KOULUTUKSEN
ARVIOINTIKESKUS

OPINTO-OHJAUKSEN UUSIEN MUOTOJEN ARVIOINNIN LOPPURAPORTTI

JULKAISUT 25:2024

Julkaisut 25:2024

TEKIJÄT Kati Jokio, Siru Myllykoski-Laine, Saana Seppälä, Jukka Marjanen, Saara Nousiainen, Åsa Bodö, Anna Maria Honkala, Päivi Ikola, Mira Kalalahti, Tomi Kiilakoski, Tuuli-Maria Lehtinen, Juha Liiten, Minna Rovio, Antti Sinisalo & Venla Tilli

JULKAISIJA Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

KANSIKUVA Zurijeta/Shutterstock.com

KUVAT Shutterstock.com

TAITTO PunaMusta Oy

ISBN 978-952-206-854-5 nid.

ISSN 2342-4176 (painettu)

ISSN 2342-4184 (verkkojulkaisu)

ISBN 978-952-206-855-2 pdf

© Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

Sisällys

I Arvioinnin toteutus

Opinto-ohjauksen uusien muotojen arviointi	6
Oppivelvollisuuden laajentuminen	7
Arvioinnin kokonaisuus ja arviointiaineistot	8
Arvioinnin julkaisut	10

II Arvioinnin tuloksia

1. väliraportti – tiivistys keskeisimmistä tuloksista	14
2. väliraportti – tiivistys keskeisimmistä tuloksista	16
3. väliraportti – tiivistys keskeisimmistä tuloksista	18
Ohjaustoimijoiden työpajat keväällä 2024	20
Oppilaan- ja opinto-ohjauksen kehittämisen ja vaikuttavuuden arviointi	24
TUVA-koulutuksessa opiskelleiden oppivelvollisuusikäisten siirtymät koulutukseen	29

III Arvioinnin yhteenveto ja kehittämissuosituks

Arvioinnin yhteenveto	32
Kehittämissuosituks	48
Lopuksi	56
Lähteet	59

I

Arvioinnin toteutus

Opinto-ohjauksen uusien muotojen arviointi

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) arvioi vuosina 2022–2024 opinto-ohjauksen uusia ja vahvistettuja muotoja perusopetuksessa, toisella asteella, nivelvaihe- ja valmentavissa koulutuksissa sekä asuinkuntien ohjaus- ja valvontatyössä (OHJA-arviointi). Arviointi sisällytettiin Karvin vuosien 2020–2023 arviointisuunnitelmaan ja se on osa opetus- ja kulttuuriministeriön seurantaoppivelvollisuuden laajentamisen toimeenpanosta. OHJA-arvioinnin päätehtävänä on lisätä ymmärrystä opinto-ohjauksesta jatkumona aina perusopetuksesta toisen asteen suorittamisen jälkeiseen ohjaukseen. Arvioinnin tavoitteena on oppivelvollisuuden suorittamista tukevien ja oppijoiden hyvinvointia edistävien käytäntöjen tunnistaminen.

OHJA-arvioinnin tuloksista on raportoitu kolmessa väliraportissa. Tässä OHJA-arvioinnin loppuraportissa esitetään väliraporttien keskeisimmät tulokset, raportoidaan keväällä 2024 järjestettyjen ohjaustoimijoiden työpajojen tuloksia ja esitetään oppilaan- ja opinto-ohjauksen vaikuttavuuden arvioinnin toteutumista eri koulutuksissa. Lisäksi loppuraportissa kootaan yhteen arvioinnin keskeisimpiä tuloksia sekä esitellään arviointiaineistoihin pohjautuvat kehittämissuosituksen.

Oppivelvollisuuden laajentuminen

Laajennettua oppivelvollisuutta koskeva laki tuli voimaan 1.8.2021. Sen taustalla oli erityisesti tavoite koulutus- ja osaamistason nostamisesta niin, että jokainen peruskoulun päättävä suorittaa toisen asteen koulutuksen. Lakimuutoksen myötä oppivelvollisuus päättyy, kun nuori täyttää 18 vuotta tai kun hän tätä ennen suorittaa toisen asteen tutkinnon (ylioppilastutkinto tai ammatillinen tutkinto). Oppivelvollisella on oppivelvollisuuslain myötä perusopetuksen päättymisen jälkeen toisen asteen koulutukseen hakeutumisvelvollisuus (Oppivelvollisuuslaki 1214/2020, 10 §). Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä korostettiin riittävän ja laadukkaan opinto-ohjauksen turvaamista. Perusopetuslakiin säädettiin opetuksen järjestäjän velvollisuudesta antaa tehostettua henkilökohtaista opilaanohjausta sitä tarvitseville 8. ja 9. vuosiluokkien oppilaille (Perusopetuslaki 628/1998, 11 a §). Koulutuksen järjestäjien ohjausvelvoitteita laajennettiin ja lakiesityksessä korostettiin opintojen edistymisen ja tutkinnon suorittamisen tukemista (HE 173/2020 vp, 81–82). Erityisesti kiinnitettiin huomiota keskeyttämisuhan alaisten tutkintotavoitteisen koulutuksen opiskelijoiden lisäohjaukseen sekä eniten tukea tarvitsevien ohjauksen vahvistamiseen (Opetus ja kulttuuriministeriö 2020).

Oppivelvollisuuden laajennuttua aiemmat valmentavat koulutukset yhdistettiin uudeksi tutkintokoulutukseen valmentavaksi koulutukseksi (TUVA-koulutus). Kunnille tuli uusia oppivelvollisuuden suorittamiseen liittyviä ohjaus- ja valvontavastuita. Oppivelvollisuuslain (1214/2020 14 §, 15 §) mukaan oppivelvollisen asuinkunnan tulee ohjata ja valvoa oppivelvollisuuden suorittamista, ellei ohjausta ja valvontaa ole säädetty muun toimijan tehtäväksi. Asuinkunnan vastuut alkavat, kun oppivelvollisen asuinkunnalle on tehty ilmoitus oppivelvollisesta.

Arvioinnin kokonaisuus ja arviointiaineistot

Arviointiaineisto kerättiin vuosien 2023–2024 aikana eri toimijoille suunnatuilla kyselyillä, haastatteluilla ja työpajoilla. Lisäksi hyödynnettiin valmiita tilastoaineistoja. Arvioinnin kokonaisuutta havainnollistetaan kuviossa 1. Aineistonkeruu sekä sen raportointi esitetään taulukossa 1.

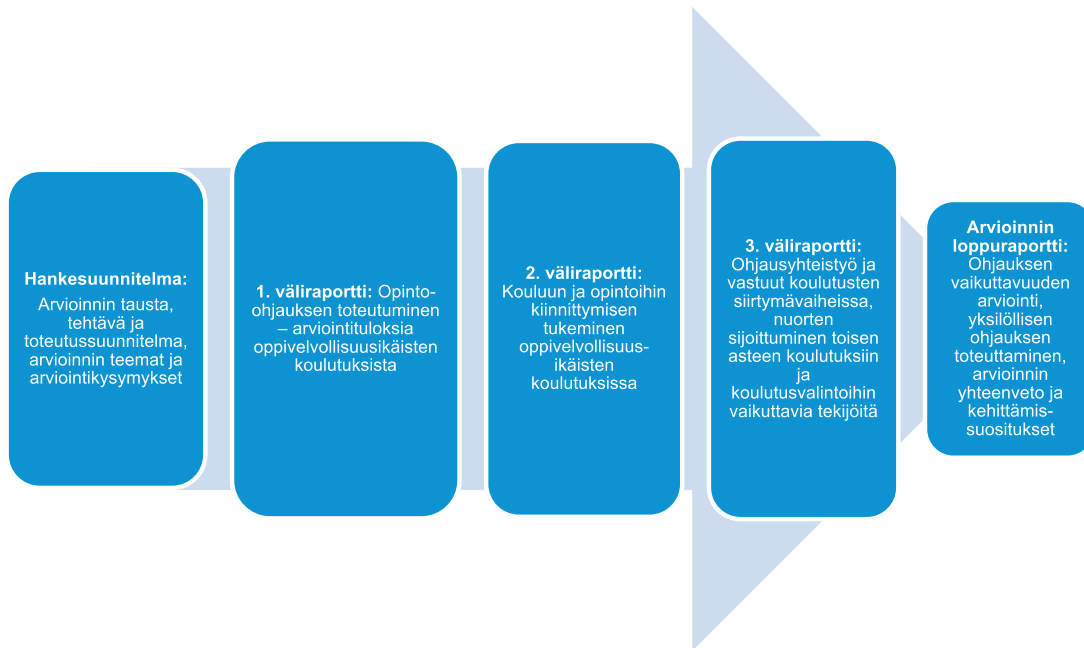
KUVIO 1. OHJA-arvioinnin kokonaisuus

TAULUKKO 1. Aineistonkeruu ja raportointi

AINEISTONKERUUN AJANKOHTA	TOTEUTUSTAPA	N	RAPORTOINTI
KEVÄT 2023	Kyselyt ohjaus-, opetus- ja johtohenkilöstölle eri koulutuksissa	1672	<ul style="list-style-type: none"> • Jokio ym. 2023 • Myllykoski-Laine ym. 2024 • Jokio ym. 2024 • Loppuraportti
	Kyselyitä täydentävät henkilöstöhaastattelut	14	
	Oppilaiden ja opiskelijoiden haastattelut eri koulutuksissa	149	
SYKSY 2023	Lisäkysely otoskoulujen ja oppilaitosten rehtoreille ja johtajille	147	<ul style="list-style-type: none"> • Jokio ym. 2023
KEVÄT 2024	Kysely oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontatoimijoille kunnissa	235	<ul style="list-style-type: none"> • Jokio ym. 2024 • Loppuraportti
	Tilastotieto Vipunen-tietopalvelusta ja Koski-rekisteristä		<ul style="list-style-type: none"> • Jokio ym. 2024 • Loppuraportti
	Ohjaustoimijoiden työpajat	44	<ul style="list-style-type: none"> • Loppuraportti
SYKSY 2024	Tilastotieto Koski-rekisteristä		<ul style="list-style-type: none"> • Loppuraportti

Arvioinnin julkaisut

Arvioinnin tulokset julkaistiin temaattisina kokonaisuuksina eri raporteissa (kuvio 2). Ensimmäisessä väliraportissa pääpaino oli oppilaitoksessa tapahtuvassa ohjauksessa, toisessa väliraportissa oppilaiden ja opiskelijoiden kouluun ja opintoihin kiinnittymisen tukemisessa ja kolmannessa väliraportissa ohjaukseen liittyvissä vastuissa ja yhteistyössä oppilaitosten ja kuntien välillä. Loppuraportissa kuvataan erityisesti ohjauksen vaikuttavuuden arviointiin sekä yksilöllisen ohjauksen toteuttamiseen liittyviä tuloksia. Lisäksi esitetään arvioinnin yhteenveto ja kehittämissuosituksia.

KUVIO 2. OHJA-arvioinnin julkaisut

Julkaisut OHJA-arvioinnin kotisivuilla

II

Arvioinnin tuloksia

1. väliraportti – tiivistys keskeisimmistä tuloksista

- Oppilaan- ja opinto-ohjauksen resursointiin tulee kiinnittää huomiota. Esimerkiksi ammatillisen koulutuksen henkilöstöstä noin puolet piti ajan ja henkilöstön riittävyttä ohjauksen toteuttamiseen korkeintaan kohtalaisena.
- Kaikilla koulutusasteilla yhteistyön koettiin toimivan heikommin psykologipalvelujen kanssa kuin koulu-/opiskeluterveydenhuollon ja kuraattoripalvelujen kanssa. Ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen kyselyn avoimissa vastauksissa tuotiin esiin psykologipalvelujen saatavuuden ongelmia.
- Ammatillisessa koulutuksessa ja lukiokoulutuksessa yli viidesosa vastaajista arvioi kielteisesti opiskelijoiden opintojen aikaisiin valintoihin liittyvän huoltajayhteistyön toimivuutta kanssa.
- Perusopetuksen henkilöstön mukaan tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen tarpeessa olevat oppilaat tunnistetaan melko hyvin. Keskeistä toteuttamisessa ovat riittävät resurssit yksilölliselle ohjaukselle, toimiva yhteistyö henkilöstön kesken sekä henkilöstön tietoisuuden lisääminen tehostetusta henkilökohtaisesta oppilaanohjauksesta.
- Ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen henkilöstön mukaan keskeyttämisuhasa olevat opiskelijat tunnistetaan melko hyvin. Ryhmänohjaajilla on merkittävä rooli. Riittävät resurssit, ennakointityö, toimiva yhteistyö ja opiskelijakeskeisyys ovat keskiössä ohjauksessa.

- Tulosten mukaan opinto-ohjauksessa tulisi yhä vahvistaa jaetun vastuun näkökulmaa oppilaitoksen sisällä ja varmistaa, ettei ohjausvastuu kasaudu liikaa yksittäisille toimijoille
- Perusopetuksen oppilaiden, ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden ja lukiolaisten haastatteluissa korostui, ettei ohjaustarpeita selvitetty riittävästi ilman opiskelijan omaa aloitetta. Lisäksi haastattelujen mukaan työelämätietouteen ja urasuunnitteluun liittyvää ohjausta tulee edistää. Kolmannes opinto-ohjaajista sekä ammatillisessa koulutuksessa että lukiokoulutuksessa arvioi, että työelämään siirtymisen pohdintoihin liittyvä ohjaus toteutuu korkeintaan kohtalaisesti.
- Nivelvaihekoulutuksia yhdistää ohjauksellisuus osana koko koulutusta. Koulutuksissa on kiinnitettävä entisestään huomiota opiskelijoiden yksilöllisten opintopolkujen tukemiseen. TUVA-koulutuksessa on tärkeää varmistaa, että eri järjestäjien toteuttamasta koulutuksesta on yhtäläiset mahdollisuudet hakeutua sekä ammatilliseen että lukio-koulutukseen.

2. väliraportti – tiivistys keskeisimmistä tuloksista

- Haastateltujen nuorten mukaan on tärkeää, että oppilaitoksissa edistetään yhteisöllistä toimintaa, ja että oppijoiden yksilölliset tarpeet ja tilanteet tulevat niissä yhdenvertaisesti huomioituiksi.
- Ohjaushenkilöstö arvioi toimijuuden ja yhteisöllisyyden tukemisen toteutuvan melko hyvin heidän oppilaitoksissaan. Hyvät kokemukset olivat positiivisesti yhteydessä opinto-ohjauksen saavutettavuuteen ja resurssien riittävyyteen. Pienemmissä oppilaitoksissa kokemukset olivat osittain myönteisempiä kuin suuremmissa oppilaitoksissa. Myös nuoret kokivat riittävän tuttujen opettajien, keskustelukulttuurin ja tuen saamisen myönteisiksi tekijöiksi pienissä oppilaitoksissa tai yhteisöissä.
- Kouluun ja opintoihin kiinnittymisen tukemisessa tulee huomioida koko kouluyhteisön toiminta ja erilaiset rakenteelliset tekijät.

Oppilaiden ja opiskelijoiden haastattelujen pohjalta tunnistettiin kouluun ja opintoihin kiinnittymistä tukevia tekijöitä, joiden toteutumiseen ja kehittämiseen tulisi oppilaitoksissa kiinnittää huomiota (kuvio 3).

VUOROVAIKUTUSSUHTEET JA ILMAPIIRI	OPPIJAN TOIMIJUUS	OPPILAITOSKONTEKSTI JA RAKENTEET
<p>Vertaisuuhteiden tukeminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vertaisten roolin huomioiminen koulussa ja opinnoissa viihtymiselle • Vertaisten roolin huomioiminen oppijoiden jaksamisen ja opintojen sujumisen tukena sekä tulevaisuuden suunnittelussa • Vertaisuuhteiden syntyminen ja syventämisen tukeminen ryhmäytymistä edistämällä ja yhteishengen panostamisella • Vuorovaikutustaitojen tukeminen ja yhteisöllinen toiminta (kannustaminen, yhteinen tekeminen, kaikkien osallistumisen mahdollistaminen) • Jaettujen kiinnostuksenkohteiden tunnistaminen • Nopea ja systemaattinen puuttuminen negatiiviseen toimintaan ja kiusaamiseen <p>Vuorovaikutus opettajien ja muun henkilöstön kanssa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Henkilöstön roolin huomioiminen koulussa ja opinnoissa viihtymiselle • Avoin ja tasavertainen keskustelukulttuuri • Saavutettava henkilöstö • Henkilöstön läsnäolo ja empaattisuus sekä ymmärrys nuorten kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista ja elämäntilanteesta • Henkilöstön tuki ja myönteinen asenne koulunkäynnin ja opintojen edistymiselle ja yhteisöllisyyden edistämiseksi 	<p>Kiinnostus ja motivaatio</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oppimiseen ja tulevaisuuden suunnitelmiin liittyvien valinnan- ja vaikutusmahdollisuuksien tukeminen • Motivaatiota tukevien opetusmenetelmien hyödyntäminen • Oppijoiden kiinnostuksen tukeminen • Palautteen antaminen <p>Opiskelun merkitys ja tulevaisuuden suunnitelmat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opintojen merkityksellisyyden tunnistaminen • Opintojen ja tulevaisuuden suunnitelmien yhteyden tukeminen (esim. jatko-opinnot, työelämälaheisyys) 	<p>Yhteinen toiminta</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ryhmäytymiseen panostaminen • Koulupäivän aikainen toiminta • Kaikkien osallistumismahdollisuuksien tukeminen ja kannustus <p>Aikataulutus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Myöhempi koulupäivän aloitusaika • Aikataulutuksen suunnittelu oppijoiden yhdenvertaisuus huomioiden (koulumatkojen pituus, julkinen liikenne ja harrastusmahdollisuudet) • Riittävä tauotus oppituntien välissä ja lounaan aikana • Oppiaineiden välinen tasapaino lukujärjestyksessä • Koulupäivien pituuden huomiointi <p>Opetusmenetelmät ja -materiaalit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Monipuoliset, aktivoivat ja käytännölliset menetelmät • Oppimista edistävät työvälineet • Yhdenvertaiset mahdollisuudet työvälineiden käyttöön <p>Fyysinen ympäristö</p> <ul style="list-style-type: none"> • Viihtyisät ja ehjät tilat • Oppimista edistävä ympäristö • Tiloja erilaisiin tarpeisiin (vapaa-ajan tilat, rauhalliset tilat) • Hyvä ja ravitseva kouluruoka <p>Työmäärä ja kuormittavuus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kohtuullinen määrä kotitehtäviä • Ympäristön aiheuttaman stressin vähentäminen opiskelussa

KUVIO 3. Kouluun ja opintoihin kiinnittymistä tukevia tekijöitä

Myllykoski-Laine, S., Jokio, K., Kalalahti, M. & Kiilakoski, T. (2024). Kouluun ja opintoihin kiinnittymisen tukeminen oppivelvollisuusikäisten koulutuksissa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Julkaisut 10:2024. <https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/kouluun-ja-opintoihin-kiinnittymisen-tukeminen-oppivelvollisuusikäisten-koulutuksissa>

3. väliraportti – tiivistys keskeisimmistä tuloksista

- Koulujen ja oppilaitosten ohjaushenkilöstön mielestä tiedonsiirtoon liittyvät asiat ovat onnistuneen ohjaustyön edellytys. Yhteistyö lähialueen tai oman kaupungin perusasteen ja toisen asteen oppilaitoksen välillä koetaan tärkeäksi ja toimivaksi. Kaikkialla nivelvaiheen tiedonsiirtokäytänteet eivät kuitenkaan toimi.
- Nivelvaiheyhteistyö on erityisen tärkeää nuorten kohdalla, joilla ennakoidaan olevan haasteita joko siirtymässä tai toisen asteen koulutukseen kiinnittymisessä.
- Asuinkuntien oppivelvollisuuden valvonnasta vastaavien ohjaustoimijoiden mukaan oppivelvollisten ohjaus- ja valvontatyön prosessi on pääosin toimiva, mutta se ei ole valtakunnallisesti yhdenmukainen eikä resursseja työlle ole aina riittävästi. Työtä haastaa esimerkiksi tehtävän hoitaminen muiden työtehtävien ohessa.
- Asuinkuntien ohjaustoimijoiden mukaan ennakoiva ohjaus on keskiössä nuorten ohjauksessa ja heidän tarpeitaan vastaavien ratkaisujen löytämisessä.
- Asuinkuntien ohjaustoimijoiden mukaan koulutusjärjestelmä ja oppivelvollisuuslaki eivät huomioi riittävästi nuorten erilaisia tilanteita. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi tarve erilaisille oppimisympäristöille ja matalan kynnyksen palveluille, koulutusmahdollisuuksien varmistaminen tuen tarpeessa oleville nuorille ja koulutuspolkujen tukeminen heikosti suomen kieltä osaaville. Vastausten mukaan huomattavan monessa kunnassa ei järjestetä nivelvaihe- ja valmentavia koulutuksia.
- Osa koulujen ja oppilaitosten ohjaushenkilöstöstä arvioi, ettei nivelvaihe- ja valmentavissa koulutuksissa ole riittävästi koulutuspaikkoja tarjolla heidän lähialueellaan.

- Perusopetuksesta siirrytään suurimmaksi osaksi lukioon ja ammatilliseen koulutukseen. Noin kuusi prosenttia perusopetuksen keväällä 2023 päättäneistä aloitti tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa (TUVA).
- Opetushallituksen KOSKI-rekisteriaineiston perusteella perusopetuksessa yksilöllistettyjen oppimäärien mukaisesti opiskelleet siirtyivät suurelta osin opiskelemaan yleisiin ammatillisiin oppilaitoksiin. Kaikista erityisen tuen päätöksen saaneista suurin osa jatkoi ammatilliseen koulutukseen, mutta myös TUVA-koulutukseen ja lukioon hakeutui moni.
- Valtaosa haastatelluista nuorista kertoi valinneensa toisen asteen koulutuksen ensisijaisesti oman kiinnostuksen tai ammattihaaveen perusteella. Koulutusvalintoihin kuitenkin vaikutti se, mitä koulutusvaihtoehtoja lähialueella oli, koska haastateltavat halusivat ensisijaisesti jäädä opiskelemaan kotipaikkakunnalle tai lähelle sitä.

Jokio, K., Myllykoski-Laine, S., Seppälä, S. & Nousiainen, S. (2024). Ohjaukseyhteistyö ja vastuut koulutusten siirtymävaiheissa, nuorten sijoittuminen toisen asteen koulutukseen ja koulutusvalintoihin vaikuttavia tekijöitä. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Julkaisut 17:2024. <https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/vastuut-ja-yhteistyö-oppivelvollisten-ohjauksessa-nuorten-sijoittuminen-toisen-asteen-koulutukseen-ja-koulutusvalintoihin-vaikuttavia-tekijoita>

Ohjaustoimijoiden työpajat keväällä 2024

Verkkotyöpajoihin osallistui opinto-ohjaajia eri koulutuksista sekä oppivelvollisuuden ohjauksesta ja valvonnasta vastaavia henkilöitä kunnista (N = 44). Keskustelujen teemoina olivat yksilöllinen ohjaus, ohjaussuunnitelmat ja ohjauksen organisointi.

Katso tarkemmat tiedot työpajojen aineistonkeruusta OHJA-arvioinnin loppuraportin liitetiedostosta **OHJA-**arvioinnin kotisivulta

Ohjaustoimijoiden mukaan yksilöllisen ohjauksen jatkumon näkökulmasta avainasemassa ovat nivelvaiheen tiedonsiirto, henkilöstön pysyvyys ja opiskelijoiden luottamuksen saaminen

Ohjaustoimijoiden mukaan yksilöllisessä ohjauksessa suurimmat tarpeet liittyvät oppilaiden ja opiskelijoiden mielenterveyden haasteisiin, jaksamiseen, opintojen keventämiseen, poissaoloihin, oppimisvaikeuksiin ja opiskelutaitojen vahvistamiseen. Toisella asteella yksilöllistä ohjausta tarvitsevat usein myös kaksoistutkintoa suorittavat opiskelijat, oppisopimusopiskelijat ja osa maahanmuuttotautaisista oppilaista ja opiskelijoista.

Ohjaustoimijoiden mukaan yksilöllinen opinto-ohjaus sisältää:

- yksilöllisten opintopolkujen rakentamista ja opintojen keventämistä
- oppilaiden ja opiskelijoiden tukemista mielenterveyden, jaksamisen ja sosiaalisten tilanteiden haasteissa
- moniammatillista yhteistyötä
- jatko-opintojen ja työelämään siirtymisen suunnittelua
- vahvuuksien, osaamisen ja voimavarojen tunnistamista
- opintojen aikaisten valintojen tekemistä
- tutustumiskäyntien järjestämistä kouluihin, oppilaitoksiin ja työelämään

- opintojen keskeyttämisten ja alanvaihtojen järjestämistä
- tapaamisia huoltajien kanssa
- opintojen etenemisen seuranta
- tuen tarpeiden tunnistamista.

Tehostetussa henkilökohtaisessa oppilaanohjauksessa tärkeää ovat oppilaiden tutustumiskäynnit toiselle asteelle sekä erilaisten taitojen vahvistaminen

Jotta tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus tukisi parhaiten toisen asteen koulutusvalinnan tekemistä, työpajaosallistujat korostivat oppilaiden toisen asteen tutustumiskäyntien merkitystä. Muita tärkeitä tekijöitä tehostetussa henkilökohtaisessa oppilaanohjauksessa olivat työpajaosallistujien mukaan

- omatoimisuuden ja arjenhallintataitojen vahvistaminen
- opiskelu- ja työelämätaitojen harjoittelu
- resilienssin vahvistaminen
- omien vahvuuksien ja motivaation löytäminen
- riittävän hyvän suomen/ruotsin kielen taidon oppiminen
- tieto, mitä opiskelu toisella asteella vaatii (itseohjautuvuus, opintojen vaativuus, vähemmän tukitoimia kuin perusopetuksessa)
- ohjaus nivelvaiheessa
- perustaitojen (äidinkieli ja matematiikka) vahvistaminen
- huoltajien vastuun korostaminen nuoren ohjauksessa

Yksilöllinen ohjaus ja tukitoimet keskiössä, jotta oppivelvollisia ei putoaisi koulutuksista kuntien valvonnan ja ohjauksen piiriin

Oppivelvollisten putoamisia koulutuksista voidaan ohjaustoimijoiden mukaan ehkäistä varhaisella puuttumisella poissaoloihin, suunnittelemalla oppilaille yksilöllisiä opintopolkuja sekä tukemalla opiskelutaitojen lisäksi myös perustaitoja. Oppijoiden opiskelukuntauuteen tulee kiinnittää huomiota. Ohjaustoimijoiden mukaan koulutuksesta putoamista on mahdollista ehkäistä ohjaamalla oppilas hänen tarpeitaan vastaavaan oppilaitokseen tai kuntouttavaan toimintaan, kuten esimerkiksi työpajaan. Lisäksi yhtenä keinona on tarvittaessa keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen. Ohjaustoimijat toivat esiin sosiaali- ja terveystalvelujen resurssien ja saatavuuden turvaamisen tärkeyden, jotta oppilaat ja opiskelijat saavat oikeanlaista hoitoa ja palvelua.

Ohjaustoimijoiden mukaan huoltajilla on suuri merkitys opiskelujen tukemisessa ja ohjaustyössä. Keskeistä on myös verkostoyhteistyö muiden ammattilaisten kanssa, jotta voidaan varmistaa esimerkiksi tiedon siirtyminen sekä Kaikki ohjaavat -periaatteen noudattaminen. Tärkeää on myös, että ohjaukselle on selkeät toimintamallit. Ohjaustoimijat korostivat myös ryhmäyttämisen merkitystä uusien opintojen alkaessa.

Osa työpajoihin osallistuneista opinto-ohjaajista koki, ettei yksilölliselle ohjaukselle ole riittävästi aikaa, jotta sille asetetut tavoitteet toteutuisivat.

Koulun tai oppilaitoksen ohjaussuunnitelma ja selkeä työnjako tukevat ohjausta

Työpajaosallistujista useimmat kuvasivat heidän ohjaussuunnitelmansa olevan koulutuksen järjestäjän yhteinen, eikä koulu- tai oppilaitoskohtaista suunnitelmaa ollut laadittu. Ohjaustoimijoiden keskuudessa oli hieman epäselvyyttä ammatillisen koulutuksen ohjaussuunnitelman pakollisuudesta. Nivelvaihekoulutuksissa ei välttämättä ollut omia koulutuskohtaisia ohjaussuunnitelmia.

Osa ohjaustoimijoista kertoi, että heidän ohjaussuunnitelmaansa päivitetään säännöllisesti, esimerkiksi kerran vuodessa, ja valmistelussa on mukana useita tahoja, kuten opettajia, opiskelijoita ja opiskeluhuollon henkilöstöä.

Keskusteluissa tuli esiin, että erityisesti selkeät tehtävänkuvat ja -jaot edistävät ohjauksen käytännön toteutusta. Lisäksi konkreettinen suunnitelma, riittävät resurssit, yhteistyö ja Kaikki ohjaavat -periaatteen noudattaminen helpottavat ohjausta. Nämä toteutuvat kuitenkin työpajaosallistujien mukaan vaihtelevasti. Suunnitelmat ja käytäntö eivät aina kohtaa, etenkin jos oppijan tarvitsemia palveluja ei ole riittävästi saatavilla tai vanhat toimintatavat ovat tiukassa. Rehtorilla koettiin olevan tärkeä rooli uusien suunnitelmien ja toimintatapojen juurruttamisessa koulun käytäntöön. Käytännön toteutusta edistää, jos ohjaussuunnitelma on myös osa uuden työntekijän perehdytystä.

Ohjauksen organisoinnissa ja johtamisessa keskeisiä ovat ohjaustoimijoiden mukaan säännölliset tapaamiset muiden opinto-ohjaajien ja esihenkilön kanssa sekä moniammatillinen yhteistyö. Ohjaustoimijat kokivat positiivisena hyvät mahdollisuutensa vaikuttaa oman työnsä organisointiin. Toisaalta osa työpajaosallistujista kaipasi enemmän tukea muilta opinto-ohjaajilta ja esihenkilöltä, etenkin jos he ovat oppilaitoksensa ainoita opinto-ohjaajia.

Oppilaan- ja opinto-ohjauksen kehittämisen ja vaikuttavuuden arviointi

Eri koulutusten ohjaus-, opetus- ja johtohenkilöstöltä kysyttiin keväällä 2023 heidän näkemyksiään opinto-ohjauksen vaikuttavuuden arvioinnista ja kehittämisestä.

Katso tarkemmat tiedot analyyseistä OHJA-arvioinnin loppuraportin liitetiedostosta [OHJA-arvioinnin kotisivulta](#)

Ohjauksen säännöllinen kehittäminen sekä opinto-ohjauksen vaikuttavuuden arviointi toteutuu paremmin perusopetuksessa ja lukioissa kuin ammatillisessa koulutuksessa

- Suurin osa oppilaan- ja opinto-ohjaajista sekä koulutusten johtohenkilöstöstä arvioi, että opinto-ohjauksen säännöllinen kehittäminen toteutuu melko hyvin tai hyvin. Kuitenkin noin joka kymmenes oppilaan- tai opinto-ohjaaja arvioi, ettei ohjausta kehitetä säännöllisesti. Sen sijaan ammatillisten oppilaitosten johtajista ja lukioiden rehtoreista yksikään vastaaja ei arvioinut opinto-ohjauksen kehittämisen toteutuvan huonosti tai melko huonosti.
- Alle puolet perusopetuksen oppilaanohjaajista ja ammatillisen koulutuksen opinto-ohjaajista arvioi, että opinto-ohjauksen vaikuttavuutta arvioidaan melko säännöllisesti tai säännöllisesti. Lähes neljännes perusopetuksen oppilaanohjaajista ja yli kolmannes ammatillisen koulutuksen opinto-ohjaajista arvioi vaikuttavuuden säännöllisen arvioinnin toteutumista kielteisesti. Johtohenkilöstön käsitykset eri koulutuksissa olivat hie-man myönteisempiä, mutta heistäänkin vain alle puolet arvioi vaikuttavuuden arvioinnin toteutuvan melko hyvin tai hyvin oppilaitoksessaan. Kuitenkin ammatillisten oppilaitosten johtajien käsitykset olivat muita henkilöstöryhmiä myönteisempiä.

- Avovastausten mukaan eri koulutuksissa oppilaan- ja opinto-ohjauksen vaikuttavuutta arvioidaan erilaisilla tavoilla, mutta ei täysin suunnitelmallisesti. Vaikuttavuuden arviointi näyttäytyi osana oppilaan- tai opinto-ohjaajan työtä. Osa vastaajista toi esiin ohjausyhteistyön merkityksen tai vaikuttavuuden arvioinnin laajemmin osana oppilaitoksen kehittämis- ja laatutyötä tai osana oppilaiden ja opiskelijoiden tai opiskeluhyvinvoinnin tukemista.
- Kaikissa koulutuksissa oppilaan- ja opinto-ohjauksen vaikuttavuutta arvioitiin erityisesti erilaisilla opiskelijakyselyillä ja -palautteilla. Oppilaiden ja opiskelijoiden sijoittuminen jatko-opintoihin tai työelämään nähtiin myös tärkeänä.
- Aineenopettajilla ja muulla opetushenkilöstöllä oli eniten epäselvyyttä oppilaan- ja opinto-ohjauksen vaikuttavuuden arvioinnista.

Seuraavissa luvuissa esitetään vaikuttavuuden arviointiin liittyviä tuloksia koulutuskohtaisesti.

Oppilaanohjauksen vaikuttavuuden arviointi perusopetuksessa

Perusopetuksen ohjaus-, opetus- ja johtohenkilöstön mukaan oppilaanohjauksen vaikuttavuutta arvioidaan seuraavin tavoin:

- kyselyt oppilaille sekä keskustelut oppilaiden kanssa
- henkilöstön tietoisuuden varmistaminen oppilaanohjauksen tavoitteista
- jatko-opintoihin siirtyvistä koottavat tilastot (minne, miltä hakutoiveelta), mahdollisten pudokkaiden määrät, jälkiohjauksen tarpeiden tarkastelut, toisella asteella aloittaneiden seuranta tietyn ajan kuluessa.
- TET-paikkojen tarkastelut ja oppilaiden palautteet TE-jaksoilta
- oppilaanohjaajan omat arviot oppilaanohjauksen laadusta ja riittävydestä
- ohjausasioiden käsittely oppilashuoltoryhmän tapaamisissa
- oppilaanohjauksen jatkuva arviointi, reflektointi ja kehittäminen
- oppilaiden poissaolojen seuranta.

Oppilaiden etenemistä oppilaanohjauksen sisältöjen hallitsemisessa seurataan koulupolun etenemisessä, palautteet TET-jaksoilta sekä osallistumisen koulutustutustumisiin ja vierailuihin ovat myös merkittäviä. Lukuvuoden työsuunnitelmassa huomioidaan eri osa-alueet (yksilöohjaus jne.) jonka myötä mahdollistetaan ajallinen kehys ja tätä tarkistetaan vuosittain ja säädetään myös vuosiluokkatasolla tarvittaessa. Ohjausta kehitetään materiaalien, sidosryhmäyhteistyön sekä oppilaanohjaajan oman asiantuntijuuden kehittämisen kautta vuosittain. (Oppilaanohjaaja)

Osa perusopetuksen vastaajista toi esiin, ettei oppilaanohjausta arvioida, tai ettei se tapahdu systemaattisesti.

Lukuina tarkastellaan sitä, saako oppilaat jatko-opintopaikan ja toteutuuko kaikkien osalta hakeutumisvelvollisuus. Laadukkuutta ja sitä kautta vaikuttavuutta ei kovasti arvioida, paitsi osana oppilaanohjaajien keskinäistä yhteistyötä. (Oppilaanohjaaja)

Opinto-ohjauksen vaikuttavuuden arviointi ammatillisessa koulutuksessa

Ammatillisen koulutuksen ohjaus-, opetus- ja johtohenkilöstön mukaan opinto-ohjauksen vaikuttavuutta arvioidaan hyödyntämällä opiskelijakysely- ja tilastotietoa. Lisäksi osassa oppilaitoksista kerrottiin olevan käytössään mittareita, joilla tarkastellaan opiskelijoiden opintojen keskeyttämistä ja sijoittumista koulutuksen päättymisen jälkeiseen työelämään tai jatko-opintoihin. Muutamassa vastauksessa nostettiin esiin ryhmänohjaajan tekemä ohjaustyö sekä ohjauksellinen yhteistyö ryhmänohjaajan ja erityisopettajan välillä. Vaikuttavuuden arviointiin kaivattiin kuitenkin myös lisää panostusta.

Kehittyvässä koulutusmuodossa pitäisi olla vaikuttavuuden arviointia hyvin säännöllisesti. Nyt arviointi ja kehittäminen tapahtuu oman työn ohella kiireessä. Oppilaitoksessamme opinto-ohjausta on kehitetty ammatillisen koulutuksen osalta, mutta nivelvaiheen koulutukset ovat jääneet vähemmälle. (Opinto-ohjaaja)

Lukiokoulutuksen opinto-ohjauksen vaikuttavuuden arviointi

Moni lukiokoulutuksessa työskentelevä kertoi opinto-ohjauksen vaikuttavuutta arvioitavan opiskelijakyselyin, pyytämällä palautetta opiskelijoilta ja/tai huoltajilta, opiskelijoiden opintojen etenemisen seurannalla sekä jatko-opintoihin siirtymisten seurannalla.

Kerään jokaiselta ikäryhmältä vuosittain palautetta omasta työstäni – ovatko saaneet riittävästi ohjausta, miten kokevat omat taidot jatkon pohtimiseen jne. (Opinto-ohjaaja)

Osa vastaajista pohti opinto-ohjauksen vaikuttavuuden arvioinnin mittaamisen vaikeutta, eivätkä he välttämättä nähneet vaikuttavuuden arvioinnin kriteerejä selkeinä. Vastauksissa toivottiin esimerkiksi sitä, että lukiokoulutukselle tulisi mahdollisuus tarkastella opiskelijoidensa sijoittumista jatko-opintoihin Opintopolun kautta.

Vaikuttavuuden arviointi perustuu tällä hetkellä pääsääntöisesti erinäisissä asiayhteyksissä saatuun palautteeseen ja opinto-ohjaajan kokonaiskuvaan opiskelijan tilanteesta. Erillistä palautetta ei ole kysytty. Opiskelijoilta on tullut erillistä kiitosta ohjauksesta, mutta tämä tietty korostuu tiettyjen opiskelijoiden kohdalla, ja jättää helposti mahdollisen kritiikin/kehitysehdotukset ilman ääntä. (Opinto-ohjaaja)

Vapaan sivistystyön opinto-ohjauksen vaikuttavuuden arviointi

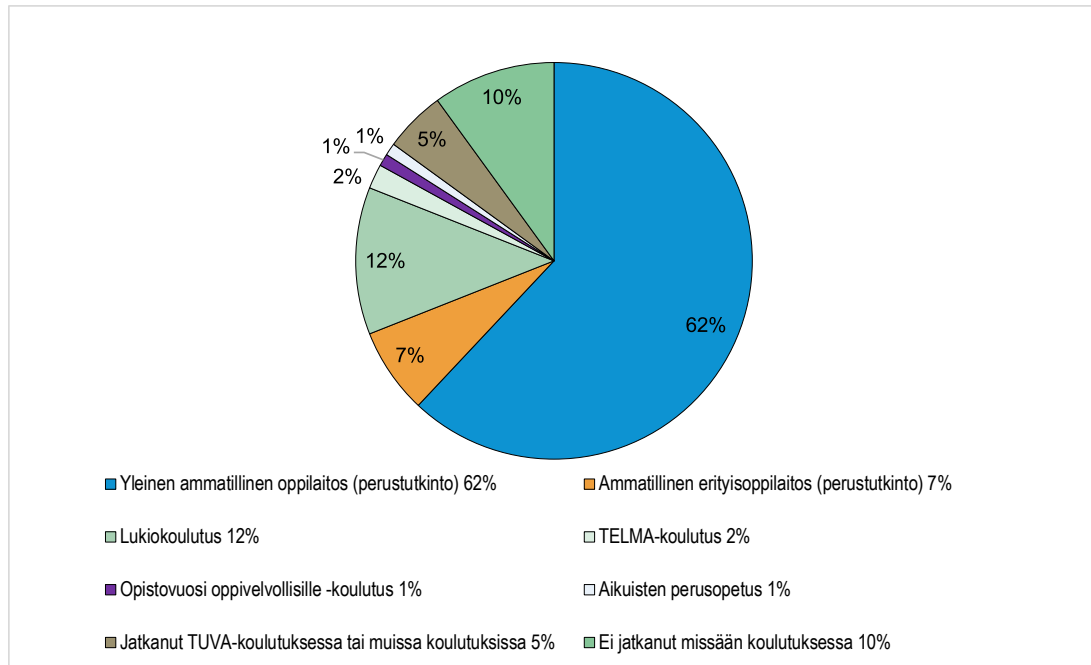
Vapaan sivistystyön ohjaus-, opetus- ja johtohenkilöstön vastausten mukaan opinto-ohjauksen vaikuttavuutta arvioidaan opiskelijoiden palautekyselyjen ja keskustelujen avulla. Useat opinto-ohjaajat kertoivat, että he seuraavat opiskelijoiden sijoittumista toisen asteen opintoihin, vaikkakin tiedon saaminen opiskelijan jatkettua eteenpäin on vaikeaa ja vähäistä. Opistovuosi oppivelvollisille- ja TUVA-koulutuksissa työskentelevät nostivat esiin yhteiset tiimipalaverit opiskelijoiden edistymisen kartoittamiseksi tai ohjauksen arvioimiseksi. Lisäksi hyvänä käytäntönä siirtymien sujuvoittamisessa ja tutkintokoulutukseen sitoutumisessa he mainitsivat saattaen vaihtaen -käytännöt, jossa ohjaus ja tiedonsiirto jatkuvat katkeamatta kouluasteiden välillä. Opinto-ohjauksen vaikuttavuuden arviointi koettiin kuitenkin haasteelliseksi, vaikka kyselytuloksia ja palautetta opiskelijoilta saatiinkin. Tärkeäksi nähtiin se, että nuori siirtyy tutkintotavoitteiseen koulutukseen, joka on hänelle itselle sopiva.

Meillä kokoontuu pienempi opo-tiimi kerran kuussa ja isompi ohjausryhmä 4–6 kertaa vuodessa. Niissä arvioimme ohjauksen toteutumista ja mm. opiskelijoiden hakeutumista seuraavaan koulutukseen tai työelämään. (Opinto-ohjaaja)

TUVA-koulutuksessa opiskelleiden oppivelvollisuusikäisten siirtymät koulutukseen

OHJA-arvioinnin kolmannessa väliraportissa (Jokio ym., 2024) tarkasteltiin KOSKI-aineiston pohjalta lukuvuosina 2021–2022 ja 2022–2023 TUVA-koulutuksessa opiskelleiden siirtymiä eri koulutuksiin. Kuviossa 4 esitetään TUVA-koulutuksessa opiskelleiden siirtymiä lukuvoodelta 2023–2024. Opiskelijat olivat KOSKI-aineiston tarkastelupäivänä (21.8.2024) alle 18-vuotiaita.

KUVIO 4. TUVA-koulutuksessa lukuvuonna 2023–2024 opiskelleiden sijoittuminen

TUVA-koulutuksessa lukuvuonna 2023–2024 opiskelleista yhteensä 81 prosenttia opiskelijoista siirtyi tutkintokoulutukseen. Yleisen ammatillisen oppilaitoksen perustutkintokoulutuksessa aloitti 61 prosenttia TUVA-koulutuksessa opiskelleista. Myös edellisinä lukuvuosina suurin osa TUVA-koulutuksessa opiskelleista siirtyi perustutkintokoulutukseen yleiseen ammatilliseen oppilaitokseen (ks. Jokio ym., 2024). Lukiokoulutukseen siirtyi 12 prosenttia, ja ammatillisten erityisoppilaitosten perustutkintokoulutukseen seitsemän prosenttia lukuvuonna 2023–2024 TUVA-koulutuksessa opiskelleista. TELMA- ja Opistovuosi oppivelvollisille -koulutuksiin sekä aikuisten perusopetukseen siirtyi yhteensä noin neljä prosenttia opiskelijoista. Noin viisi prosenttia TUVA-koulutuksen viime lukuvuonna aloittaneista jatkoi edelleen TUVA-koulutuksessa, aloitti kotoutumiskoulutuksessa tai lukutaitokoulutuksessa. Kymmenen prosenttia TUVA-koulutuksessa opiskelleista ei ollut KOSKI-aineiston tarkastelupäivään mennessä siirtynyt mihinkään mainituista koulutuksista.

III

**Arvioinnin
yhteenvedo ja
kehittämissuosituksset**

Arvioinnin yhteenveto

Opinto-ohjauksen uusien muotojen arvioinnin (OHJA) tuloksista raportoitiin arvioinnin väliraporteissa vuosien 2023–2024 aikana. Tässä loppuraportissa esitettiin tiivistykset väliraporteissa esitetyistä tuloksista sekä tuloksia keväällä 2024 järjestetyistä ohjaustoimijoiden keskustelutyöpajoista. Lisäksi kuvattiin eri oppilaitosten henkilöstöltä keväällä 2023 kerätyn oppilaan- ja opinto-ohjauksen vaikuttavuutta koskevat tulokset.

Tässä luvussa esitetään yhteenvetona OHJA-arvioinnin aineistojen pohjalta keskeisimpiä tuloksia. Tulokset liittyvät ohjauksen, koulutuksen ja palvelujen saavutettavuuteen sekä niiden vastaavuuteen oppijoiden tarpeisiin. Lisäksi keskeiset tulokset liittyvät oppivelvollisuusikäisten ohjauksen organisointiin ja yhteistyön toimivuuteen.

Arvioinnin aineistojen mukaan keskiössä oppivelvollisuusikäisten toimivassa ohjauksessa eri koulutuksissa ja asuinkunnissa ovat muun muassa yksilöllisten opintopolkujen tukeminen, tukitoimien suunnittelu, ennakoiva ohjaus, varhainen puuttuminen poissaoloihin ja muihin haasteisiin, oppilaiden ja opiskelijoiden perustaitojen ja opiskelutaitojen vahvistaminen, moniammatillinen yhteistyö, selkeät ja yhteisesti ymmärretyt toimintamallit, riittävät ja oikein kohdistetut resurssit ohjaukselle sekä koulutusjärjestelmän ja muiden palvelujen kyky vastata nuorten erilaisiin tarpeisiin.

Opetushallituksen laatimat hyvän ohjauksen kriteerit

Opetushallitus on laatinut yhteistyössä eri asiantuntijoiden kanssa hyvän ohjauksen kriteerit tukemaan ohjausta ja sen kehittämistä eri koulutuksissa. OHJA-arvioinnin tulokset vahvistavat näiden kriteereiden merkitystä ja mahdollistavat niiden peilaamisen ohjauksen toteutumiseen. Hyvän ohjauksen kriteerien mukaan:

- ohjauksen kokonaisuus on suunniteltava saavutettavaksi, oppijoiden yhdenmukainen kohtelu tulee turvata ja yhdenvertaisuutta tulee edistää esteettömillä ja saavutettavilla palveluilla.
- oppijalla on oikeus saada ohjausta kaikilta koulu- ja oppilaitosyhteisön henkilöstöön kuuluvilta sekä opetuksen tai koulutuksen järjestäjän yhteistyötahoilta.
- hyvä ohjaus edistää oppijan merkityksellisiä kokemuksia sekä vahvistaa hänen toimijuuttaan ja opintoihin kiinnittymistään omassa oppimis- ja toimintaympäristössä.
- hyvä ohjaus on oppijälähtöistä ja vuorovaikutteista, kun oppijan tarpeet ja valmiudet huomioidaan, oppijan motivaatio vahvistuu, ohjaus edistää yksilöllisten opinto- ja urasuunnitelmien toteutumista.
- hyvän ohjauksen toteuttamista tukevat ohjauksen suunnitelmallisuus, selkeä johtaminen sekä järjestelmällinen arviointi. Opetuksen ja koulutuksen järjestäjän toimintaa määrittää ohjaussuunnitelma, joka tukee laadukkaan ohjauksen, opetuksen ja koulutuksen toteutumista. Suunnitelmassa kuvataan ohjausprosessi oppijan opintopolun eri vaiheissa. Suunnitelmassa määritellään esimerkiksi ohjauksen tavoitteet, menetelmät ja toteutustavat, kuten järjestämisen rakenteet sekä työn- ja vastuunjaot. Suunnitelmassa on hyvä myös tarkentaa toiminnan painotukset sekä koulu- ja oppilaitoskohtaiset ominaispiirteet. Ohjaussuunnitelmassa kuvataan myös siirtymiin ja siirtymävaiheysteistyöhön liittyvät toiminnot, kuten esimerkiksi siirtymät koulutuksen aikana ja sen jälkeen, ohjausverkostot sekä huoltajien ja työelämän kanssa tehtävä yhteistyö.

- hyvä ohjaus tukee laajennettua oppivelvollisuutta ja siirtymävaiheen yhteistyötä, kun se sujuvoittaa siirtymiä jatko-opintoihin, työhön tai muuhun palveluun, vähentää ajanjaksoja koulutuksen ja työelämän ulkopuolella, vahvistaa kodin ja koulun/oppilaitoksen välistä yhteistyötä, tukee monialaista yhteistyötä eri sidosryhmien kanssa (esimerkiksi yhteistyö opiskeluhuollon ja nuorisotoimen kanssa), on koordinoitua ja johdettua opetuksen ja koulutuksen järjestäjän taholta, rakentuu toimintatavoista, jotka ovat ohjausvastuiden mukaisesti yhdessä sovittuja.

(Opetushallitus 2023, 8–18)

1. Koulujen ja oppilaitosten henkilöstö on helposti tavoitettavissa, mutta henkilökohtaisen ohjauksen määrä voi jäädä vähäiseksi. Nuorten vastuu henkilökohtaiseen ohjaukseen hakeutumisessa on suuri.

OHJA-arvioinnin kyselyaineiston mukaan suurin osa (noin 80–90 %) perusopetuksen oppilaanohjaajista sekä ammatillisen koulutuksen ja lukioiden opinto-ohjaajista arvioi ohjauksen saavutettavuuden toteutuvan hyvin tai melko hyvin. Saavutettavuutta selvitettiin kysymällä oppijoiden yhdenvertaisista mahdollisuuksista saada ohjausta, oppijoiden yksilöllisyyden huomioimisesta ohjauksessa sekä oppijoiden mahdollisuudesta halutesaan saada ohjausta (esim. henkilöstön tavoitettavuus). Mitä myönteisemmin oppilaan- ja opinto-ohjaajat arvioivat ohjausresurssin riittävyttä, sitä saavutettavampana he pitivät oppilaan- ja opinto-ohjausta.

Kuitenkin moni ohjaustyötä tekevä arvioi, ettei henkilökohtaiseen oppilaan- tai opinto-ohjaukseen ole riittävästi aikaa. Ammatillisen koulutuksen ja lukioiden opinto-ohjaajien mukaan pienemmissä oppilaitoksissa aika riitti paremmin henkilökohtaiseen opinto-

ohjaukseen. Osa haastatelluista nuorista kaipasi myös lisää henkilökohtaista ohjausta. Esimerkiksi perusopetuksen oppilaat toivat esiin, että mikäli jollakulla jatko-opintosuunnitelmat eivät vielä ole kovin selkeät, etenkin yksilöllisiä tapaamisia oppilaanohjaajan kanssa tulisi olla lisää. Suurimmassa osassa kouluja oppilaat kävivät yläkoulun aikana oppilaanohjaajan kanssa vain kerran tai kaksi henkilökohtaisessa tapaamisessa. Lukiolaisten mukaan yksilöllisten tapaamisten määrä vaihteli oppilaitoksittain jonkin verran. Osa lukiolaisista kertoi, ettei heille kuulunut pakollisena yhtään tapaamista opinto-ohjaajan kanssa kahden kesken. Ammatillisessa koulutuksessa osa haastatelluista opiskelijoista kertoi, ettei ollut koskaan tavannut opinto-ohjaajaansa. Myös osa keskustelutyöpajoihin osallistuneista opinto-ohjaajista koki, ettei yksilölliselle ohjaukselle ole riittävästi aikaa.

Nuoret eri koulutuksissa arvioivat, että heidän on niin halutessaan helppoa saada ohjausta, ja että henkilöstö on helposti tavoitettavissa. Kuitenkin haastattelujen mukaan nuorilla itsellään on korostunut vastuu ohjaukseen hakeutumisessa. Perusopetuksen oppilaiden mukaan heidän tulee itse olla aktiivisia avunhakijoita, mikäli kokevat, että tarvitsevat enemmän ohjausta. Lisäksi osassa haastatteluja oppilaat kertoivat, että ne oppilaat, jotka tarvitsisivat enemmän tukea, mutta eivät esimerkiksi uskalla pyytää apua, saattavat jäädä huomaamatta. Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden mukaan opinto-ohjausta sai yksilöllisesti, mikäli itse hakeutui ohjaukseen. Osa ammatillisen koulutuksen opiskelijoista toi vahvasti esiin, että ilman heidän omaa aloitettaan ei oppilaitoksen suunnalta riittävästi selvitetty ohjaustarpeita tai opiskelijan tilannetta. Lukiolaisilla oli vaihtelevia kokemuksia siitä, kuinka yksilöllisen ohjauksen saatavuus toteutui ja kuinka paljon se vaati omaa aktiivisuutta. Osa opiskelijoista koki, että heidän oppilaitoksessaan vaaditaan oma-aloitteisuutta avun saamiseksi esimerkiksi jatko-opintojen suunnittelussa. Lukiolaisten käsitykset vaihtelivat myös siinä, kuinka hyvin opintojen etenemistä seurataan.

2. Nivelvaihe- ja valmentavia koulutuksia yhdistää ohjauksellisuus, mutta yksilöllisten opiskelupolkujen tukeminen ei välttämättä toteudu.

Arvioinnissa tarkasteltiin nivelvaihe- ja valmentavia koulutuksia, joita ovat TUVA- ja TELMA-koulutukset sekä vapaan sivistystyön toteuttama Opistovuosi oppivelvollisille -koulutus. Myös aikuisten perusopetus sisältyi arviointiin. Arviointitulosten mukaan opiskelijoiden mahdollisuuksissa suorittaa sekä ammatillisia opintoja että lukio-opintoja TUVA-koulutuksen aikana on vaihtelua. Kaikilla ei näytä olevan yhdenvertaisia mahdollisuuksia perusopetuksen arvosanojen korottamiseen. Joidenkin TUVA-opiskelijoiden mukaan opinnot eivät olleet edistyneet toivotulla tavalla, eivätkä henkilökohtaisten valintojen mahdollisuudet aina TUVA-koulutuksessa toteudu. TUVA-koulutus näyttää jakautuneen sekä henkilöstökyselyn, opiskelijaryhmähaastattelujen että KOSKI-aineiston perusteella niin, että ne, jotka opiskelevat ammatillisen koulutuksen järjestämässä TUVA-koulutuksessa ohjautuvat jatkamaan opintojaan ammatilliseen koulutukseen ja ne, jotka opiskelevat lukion järjestämässä TUVA-koulutuksessa ohjautuvat pääosin lukiokoulutukseen. TUVA-koulutuksen aikana opintoja tutkintoon johtavista koulutuksista suoritetaan varsin vähän.

TELMA-koulutuksen opiskelijoista vain yksittäiset opiskelijat suorittavat opintoja ammatillisista perusopinnoista. Osa haastatelluista opiskelijoista oli kuitenkin tyytyväisiä rauhalliseen opiskelutahtiin ja yksilöllisyyteen.

Tulosten mukaan Opistovuosi oppivelvollisille -koulutuksessa opiskelijoille on tarjolla koulutus- ja ammatinvalinnanohjausta, samoin kuin mahdollisuus korottaa perusopetuksen arvosanoja. Sekä henkilöstön että opiskelijoiden mukaan opiskelijahyvinvointi on tärkeässä roolissa, ja koulutuksen koettiin antavan mahdollisuuden myös kuntoutumiseen.

Oppivelvollisuusikäisten määrä aikuisten perusopetuksessa on kasvanut. Ohjauksellisuus näkyy koulutuksessa voimakkaasti, sillä erityisesti oppivelvollisuusikäisten opiskelijoiden opinto-ohjauksen parissa tehdään verkostoyhteistyötä jo ennen perusopetuksen pääty-

mistä ja siirtymää aikuisten perusopetukseen. Opinto-ohjauksen tarve on aikuisten perusopetuksen opiskelijoilla suuri. Henkilöstön mukaan opinto-ohjauksen resurssit ovat tiukat ja niissä tulisi paremmin huomioida opiskelijoiden elämäntilanteet ja kielitaidon taso, jotka vaikuttavat merkittävästi esimerkiksi siihen, kuinka paljon aikaa ohjaukseen kuluu. Haastatellut opiskelijat kokivat saavansa sekä riittävästi että laadukasta opinto-ohjausta.

Arvioinnissa tarkastelluista kaikista viisi tai enemmän yksilöllistettyjen oppimäärien mukaisesti perusopetuksessa koulua käyneistä suurin osa siirtyy valmentaviin koulutuksiin, ja yli viidennes yleisten ammatillisten oppilaitosten perustutkintokoulutuksiin. Oppilaista, joilla oli ollut viidestä yhdeksään yksilöllistettyä perusopetuksen oppiainetta, lähes puolet siirtyi opiskelijaksi yleisten ammatillisten oppilaitosten perustutkintokoulutuksiin, kun taas eniten, yli kymmenen yksilöllistetyn oppimäärän mukaisesti opiskelleista valtaosa siirtyi TUVA- tai TELMA-koulutuksiin. Viidesosa kaikista tämän kohderyhmän nuorista siirtyi opiskelemaan yleisiin ammatillisiin oppilaitoksiin perustutkintokoulutuksiin, ja seitsemän prosenttia ammatillisten erityisoppilaitosten perustutkintokoulutuksiin.

3. Oppilaan- ja opinto-ohjauksen sisällöt ovat monipuolisia, mutta ohjauksen oikea-aikaisuudessa sekä työelämätietoutteen ja urasuunnitteluun liittyvässä ohjauksessa on kehittämistarpeita.

Suurin osa perusopetuksen oppilaista kertoi, että oppilaanohjaus oli heidän tarpeisiinsa riittävää ja joidenkin mielestä oppilaanohjaajan ryhmätunteja oli liikaakin, mikäli oppilaalla oli jo aikaisessa vaiheessa selvillä, mihin aikoo itse hakea. Lisäksi koettiin, että yhteishaun jälkeen oppilaanohjauksen tunneille ei enää ollut niin suurta tarvetta. Oppilaat myös ajattelivat, että mikäli jollakulla suunnitelmat eivät vielä ole niin selkeät, etenkin yksilöllisiä tapaamisia oppilaanohjaajan kanssa tulisi olla lisää ja oppilaanohjausta olla enemmän tai se tulisi aloittaa aiemmin. Suuri osa oppilaista toi esille, että monia opinto-ohjaukseen ja koulutuksen valin-

taan liittyviä asioita olisi voinut kertoa jo aiemmin, esimerkiksi heti kahdeksannen luokan alussa. Ylipäätään 7. ja 8. luokan opotuntien merkitystä korostettiin. Lisäksi toivottiin yksilöllistä tapaamista oppilaanohjaajan kanssa jo paljon aiempaan vaiheeseen kuin vasta yhdeksannen luokalle, jotta omaa valintaa ja vahvuuksia tulisi pohdittua jo aiemmin. Oppilaat pitivät TET-jaksoja hyödyllisinä, mutta toivoivat, että työelämätiätoutta tuotaisiin muutoinkin enemmän esille koulussa. Osassa kouluista oli harjoiteltu työhaastatteluun osallistumista ja työhakemuksen kirjoittamista, mikä koettiin hyödyllisenä. Niissä paikoissa, joissa työnhakua ei tässä muodossa ollut harjoiteltu, sitä kuitenkin toivottiin toteutettavaksi.

Ammatillisten opiskelijoiden haastattelujen mukaan opinto-ohjauksen yhdenmukaista toteutusta haastoi se, että heille ei välttämättä järjestetty yhteisiä opinto-ohjauksen oppitunteja. Toisaalta osa opiskelijoista kertoi, että opinto-ohjaukseen liittyviä sisältöjä käsiteltiin yhteisesti ryhmänohjaajan kanssa tai esimerkiksi yhteisten tutkinnon osien opintojaksoilla kuten urasuunnitteluun liittyvissä sisällöissä. Opiskelijoiden kokemukset opinto-ohjauksen sisällöistä vaihtelivat suuresti, ja opiskelijoilla oli erilaisia kokemuksia siitä, kuinka monipuolisesti he olivat saaneet tietoa jatko-opiskelumahdollisuuksistaan, työelämästä ja työhäystä. Osa opiskelijoista kertoi, että jatko-opiskelumahdollisuuksista oli kerrottu hieman, mutta monien opiskelijoiden mukaan ammatillisen koulutuksen jälkeisistä opinnoista ei ollut juurikaan keskusteltu.

Lukiolaiset kuvasivat opinto-ohjauksen toteutusmuotoja lukiossa monipuolisiksi. Opinto-ohjaajan oppitunnit pitivät sisällään paitsi opettajajohtoista esitelmöintiä myös monipuolisesti erilaista keskustelua, tiedonhankintaa, vierailuja ja vierailijoita sekä omien kurssivaihtojen ja lukujärjestysten laadintaa. Opinto-ohjauksen oppitunnit koettiin hyödyllisiksi ja erityisesti niiden merkitystä korostettiin tilanteessa, jos opiskelija ei ollut vielä varma, mihin aikoo hakeutua lukion jälkeen. Oppitunneilla esiteltiin laajasti erilaisia vaihtoehtoja ja korkeakoulupolkuja. Opinto-ohjausta ylipäätään toivottiin hieman enemmän sen eri muodoissaan. Toisaalta koettiin, että vaikka oppitunteja olisi kaksi kertaa enemmän, ei oppitunneilla voida mennä asioissa niin syväälle tai käydä asioita niin perusteellisesti läpi, kuin yksittäinen opiskelija esimerkiksi haluaisi. Tällöin yksilölliset tapaamiset opinto-ohjaajan kanssa osoittautuvat tärkeiksi.

Haastattelujen perusteella opiskelijat pitivät yksilöllisiä tapaamisia hyödyllisinä juuri opintojen suunnittelussa. Jatko-opintovaihtoehtoja pohtiessa yhteiset opinto-ohjaajan tunnit olivat kuitenkin hyödyllisempiä eri vaihtoehtojen kartoittamiseen niille opiskelijoille, joilla ei vielä ollut tarkkoja suunnitelmia jatkosta. Sisällöllisesti opinto-ohjaus lukiossa piti sisälleen ohjausta nykyisiin lukio-opintoihin, kurssivalintoihin, itse hakuvaiheessa ohjaamiseen sekä jonkin verran myös ammatinvalinnanohjausta. Pääasiassa opinto-ohjauksen oppitunneilla kuitenkin esiteltiin eri aloja yleisemmällä tasolla eikä juuri kerrottu alan työllistymis- ja urapoluista. Opiskelijat toivoivatkin saavansa enemmän tietoa eri ammateista ja poluista ja siitä, mihin kaikkeen eri aloilta voi työllistyä. Opiskelijat pitivät tärkeänä, että eri aloista kerrotaan laajasti ja avoimesti, eikä keskitytä vain tuttuihin ammattinimikkeisiin. Tässä opiskelijat peräänkuuluttivat myös aineenopettajien roolia: aineenopettajat voisivat kertoa omien alojensa työllistymismahdollisuuksista laajemmin.

4. Kaikki ohjaavat -periaate ja toimiva yhteistyö ovat tärkeitä koulunkäynnin ja opintojen suorittamisen, opintojen ja uran suunnittelun sekä kouluun ja opintoihin kiinnittymisen tukemisessa. Periaate ei kuitenkaan kaikkialla toteudu. Resursseja ja tarkempia suunnitelmia ohjaukselle kaivataan.

Arviointiaineistojen mukaan oppilaan- ja opinto-ohjaukseen osallistuu laajasti ohjaus- ja opetushenkilöstöä ja päävastuu ohjauksesta on eri kouluissa ja oppilaitoksissa jakautunut eri tahoille. Henkilöstö arvioi ohjaus- ja opetushenkilöstön välisen työnjaon oppilaan- ja opinto-ohjauksessa pääosin selkeäksi, mutta erityisesti ammatillisessa koulutuksessa osa vastaajista arvioi asiaa kielteisemmin. Kaikki ohjaavat -periaate ei ole selkeä kaikissa koulutuksissa. Vastuu ohjauksesta voi myös kasautua liiaksi tietyille henkilöstöryhmille. Kysyttäessä esimerkiksi sekä tehostetusta henkilökohtaisesta oppilaanohjauksesta perusopetuksessa että keskeyttämisen alusten opiskelijoiden ohjauksesta toisella asteella,

korostuivat tiettyjen henkilöstöryhmien vastuut. Lisäksi ohjaustoimijoiden yhteiseen ymmärrykseen ohjauksen toteuttamisesta liittyi kehittämistarpeita. Perusopetuksen aineenopettajat olivat usein jättäneet vastaamatta oppilaanohjaukseen liittyviin väittämiin tai tuoneet avoimissa kysymyksissä esiin, etteivät oppilaanohjauksen tehtävät koskettaneet heitä. Lisäksi osa vastaajista sekoitti tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen kolmiportaiseen oppimisen tukeen.

Perusopetuksen oppilaiden haastatteluissa oppilaat toivat esiin, että oppilaanohjaaja oli useimmiten se taho, jolta oli helpointa tai luontevinta pyytää apua, mikäli halusi jutella jatko-opinnoistaan tai mahdollisista valinnoista. Mikäli koettiin pulmia esimerkiksi koulunkäyntiin tai opiskeluun liittyen, oli silloin usein helpompi pyytää ohjausta omalta luokanvalvojalta tai jonkin tietyn oppiaineen opettajalta. Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden haastatteluissa korostui ryhmänohjaajan merkitys, mutta osa opiskelijoista koki saavansa ohjausta useammalta eri taholta. Ammatillisessa koulutuksessa opinto-ohjaajan rooli opintojen ohjaukseen liittyvissä asioissa näyttäytyi etäisempänä kuin opettajien ja muiden ohjaajien rooli. Lukiolaisten haastatteluissa opinto-ohjaajan rooli nousi keskeisenä esiin erityisesti nykyisten ja jatko-opintojen suunnittelussa. Lukiolaiset kertoivat, että aineenopettajilta haetaan ohjausta opintojen aikaisiin asioihin.

TUVA-koulutuksessa sekä henkilöstö että opiskelijat kokivat, että opinto-ohjausta toteuttaa ensisijaisesti ryhmänohjaaja, ja opinto-ohjaaja näytti olevan vaihtelevasti käytettävissä eri koulutuksen järjestäjillä. Sen sijaan opinto-ohjaajalla oli merkittävämpi rooli erilaisissa siirtymissä, kuten koulutuskokeiluissa, siirryttäessä tutkintokoulutukseen kesken lukuvuoden tai opiskelijan opiskellessa ammatillisen perustutkinnon tai lukion opintoja. Henkilöstön kokemuksen mukaan TELMA-koulutuksen opinto-ohjausta toteuttaa koulutuksessa pääosin ohjaus- ja opetushenkilöstö, ja opinto-ohjaajan työn nähtiin keskittyvän tarvittaessa ensimmäiseen nivelvaiheeseen ja verkostoyhteistyöhön. Työnjako koulutuksessa oli henkilöstöhaastattelujen perusteella opettajavetoinen. Opistovuosi oppivelvollisille -koulutuksen opiskelijat eivät tuoneet esiin erillisiä opinto-ohjauksen tunteja osana koulutustaan ja merkittävimmissä roolissa opinto-ohjauksessa arvioitiin olevan ryhmän-

ohjaaja. Aikuisten perusopetuksessa ryhmänohjaajaa pidettiin ohjaustahoista keskeisimpänä, mutta myös opinto-ohjaajan merkitystä erityisesti koulutus- ja ammatinvalintaprosessissa tuotiin esiin.

Moniammatillinen yhteistyö ja huoltajayhteistyö ovat keskeisiä koulunkäynnin ja opintojen aikaisessa ohjauksessa sekä siirtymässä perusopetuksesta toiselle asteelle. Tulosten mukaan yhteistyö psykologipalvelujen kanssa toimii kaikissa koulutuksissa heikommin kuin yhteistyö koulu- ja opiskeluterveydenhuollon ja kuraattoripalvelujen kanssa. Ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen kyselyn avoimissa vastauksissa tuotiin esiin psykologipalvelujen saatavuuden ongelmia. Arvioinnin mukaan huoltajayhteistyön toteutumisessa on kehittämistarpeita, sillä lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa yli viidesosa vastaajista arvioi, että yhteistyö huoltajien kanssa toteutuu huonosti tai melko huonosti opiskelijoiden opintojen aikaisiin valintoihin liittyen. Myös noin joka kymmenes arvioi, että opintojen etenemiseen liittyvä yhteistyö huoltajien kanssa toteutuu huonosti tai melko huonosti. TUVA-koulutuksessa huoltajayhteistyön koettiin toimivan hyvin niin opintojen etenemiseen kuin opintojen aikaisiin valintoihin liittyen. Ohjaustoimijoiden työpajoissa keskusteltiin myös huoltajien tiedottamiseen liittyvistä seikoista. Tärkeäksi koettiin, että huoltajat ovat tietoisia siitä, miten erilaiset haasteet vaikuttavat opintojen etenemiseen.

Aineistojen mukaan suurimmalla osalla opetuksen ja koulutuksen järjestäjistä on käytössään opintojen ohjaussuunnitelma, mutta osalta se puuttui. Koulu- tai oppilaitoskohtaista suunnitelmaa ei kuitenkaan välttämättä ollut laadittu. Aineistojen mukaan etenkin ammatillisissa oppilaitoksissa ja kansanopistoissa oli useita järjestäjiä, joilla ohjaussuunnitelmaa ei ollut. Nivelvaihekoulutuksissa työskentelevät kertoivat, ettei heillä ollut omaa ohjaussuunnitelmaa, vaan käytössä oli ammatillisen koulutuksen suunnitelmia. Rehtorilla ja johtajilla on tärkeä rooli uusien suunnitelmien juurruttamisessa käytäntöön. Ohjauksen organisoinnissa ja johtamisessa keskeistä on säännölliset tapaamiset muiden opinto-ohjaajien ja esihenkilön kanssa sekä moniammatillinen yhteistyö. Osa ohjaushenkilöstöstä kaipaa enemmän tukea muilta opinto-ohjaajilta ja esihenkilöltä.

Ajalliset resurssit sekä henkilöstöresurssit suhteessa oppilas- tai opiskelijamäärään koettiin toteutuvan organisointiin liittyvistä tekijöistä heikoiten eri koulutuksissa. Nivelvaihekoulutuksissa ajan ja henkilöstön riittävyys ohjaukseen arvioitiin myönteisemmin kuin muissa koulutuksissa. Tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen avoimissa vastauksissa kehittämistarpeet liittyivät tyypillisesti resurssien lisäämiseen ja kohdentamiseen oppilaanohjauksessa. Henkilöstöjen vastausten perusteella näyttää, että opinto-ohjauksen resursointiin ja erityisesti oppivelvollisuuden laajentamisen myötä tulleiden lisävastuiden resursointiin tulee kiinnittää huomiota. Arvioinnin aineistojen mukaan valtakunnalliset yhteiset ohjaukseen liittyvät ohjeistukset ja linjaukset ovat tärkeitä, sillä ohjauksen yhteistyötahoilla ei välttämättä ole yhteistä ymmärrystä vastuista ja oppivelvollisuuslain toteuttamisesta. Myös resurssien kohdentamisen näkökulmasta yhteiset ohjeistukset ovat tärkeitä.

Oppilaiden ja opiskelijoiden haastattelujen mukaan opettajien välittävä asenne, läsnäolo ja mahdollisuus keskustella heidän kanssaan muistakin kuin koulunkäyntiin ja opiskeluun liittyvistä asioista on tärkeää ja tukee kouluun ja opintoihin kiinnittymistä. Kiinnittyminen tukee koulunkäynnin ja opiskelun merkityksellisyyden kokemuksia ja nuorten tulevaisuuden suunnittelua. Nuorten mukaan on tärkeää, että oppilaitoksessa edistetään yhteisöllistä toimintaa, ja että oppijoiden yksilölliset tarpeet ja tilanteet tulevat niissä yhdenvertaisesti huomioiduiksi. Erityisen tärkeää kiinnittymisen tukemisessa on ryhmäyttäminen, johon nuorten haastattelujen mukaan tulisi kiinnittää enemmän huomioita. Nuorille on tärkeää, että he kokevat yhteenkuuluvuutta. Pelkästään opintojen alussa tapahtuva ryhmäyttäminen ei ole riittävää, vaan siihen tulee kiinnittää huomiota säännöllisesti ja jatkuvasti.

5. Tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen piirissä on useita oppilaita. Keskeistä toteutuksessa on tutustuminen eri koulutusvaihtoehtoihin ja erilaisten taitojen vahvistaminen. Yhteisen ymmärryksen lisäämistä tehostetusta henkilökohtaisesta oppilaanohjauksesta kaivataan.

Tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen tarpeessa oli otoskoulujen kahdeksaluokkalaisista noin joka kahdeksas ja yhdeksäsluokkalaisista noin joka kuudes. Tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus vaikutti henkilöstön mukaan toteutuvan vähintäänkin kohtalaisesti, ja etenkin tarpeiden tunnistamisen ja oppilaanohjauksen yhdenvertaisuuden koettiin toteutuvan kouluissa hyvin.

Tehostettuun henkilökohtaiseen oppilaanohjaukseen on suunnattu rahoitusta, joka jaetaan osana valtionosuuksia, mutta ei ole korvamerkitty käytettäväksi juuri oppilaanohjaukseen. Tällöin opetuksen järjestäjä päättää resurssin kohdentamisesta. Osassa kouluista tehostettuun henkilökohtaiseen oppilaanohjaukseen oli henkilöstön avointen vastausten mukaan suunnattu resursseja, joilla oli esimerkiksi palkattu lisää oppilaanohjaajia. Näin oli voitu lisätä henkilökohtaisia tapaamisia sellaisia tarvitsevien oppilaiden kanssa. Kouluissa, joissa resursseja ei henkilöstön mukaan ollut lisätty oppilaanohjaukseen, oppilaanohjaajat kokivat, että tehostetun oppilaanohjauksen toteutukseen ei ole riittävästi aikaa tai mahdollisuuksia vastaamaan oppilaiden tarvetta.

Tulosten mukaan tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus oli ollut käytäntönä osassa kouluja jo ennen lakimuutosta ja yksilöllistä oppilaanohjausta oli ollut tarjolla sitä tarvitseville. Yhtenä toimivana käytäntönä nostettiin esiin yhteistyö henkilöstön kesken, erityisesti oppilaiden tarpeiden tunnistamisessa.

Monet aineenopettajat eivät vastanneet tehostettuun henkilökohtaiseen oppilaanohjaukseen liittyviin avoimiin kysymyksiin tai toivat esiin, että oppilaanohjaus on heidän mukaansa opinto-ohjaajan vastuulla eikä heillä siten ole tietoa asiasta. Lisäksi osa kyselyyn vastanneista aineenopettajista sekoitti tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen

kolmiportaisen tuen tehostettuun tukeen. Monet tekijät voivat liittyä oppilaan tarpeeseen saada tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta, ja on tärkeää, että tarpeita arvioidaan moniammatillisen yhteistyön keinoin.

Kevään 2024 työpajoissa keskusteltiin tehostetusta henkilökohtaisesta oppilaanohjauksesta myös toisen asteen ohjaushenkilöstön näkökulmasta. Toisen asteen toimijoiden toiveita perusopetukseen olivat muun muassa oppilaiden riittävän kielitaidon ja omien vahvuuksien ja motivaation löytäminen. Sekä perusopetuksessa että toisella asteella tutustumiskäynnit eri toisen asteen koulutuksiin nähtiin hedelmällisinä. Tärkeäksi koettiin myös se, että toiselle asteelle siirryttäessä nuorilla olisi selkeä käsitys siitä, mitä opiskelu toisella asteella todellisuudessa vaatii. Perustaitojen osaaminen koettiin ensiarvoisen tärkeäksi, jotta opinnot toisella asteella käynnistyvät mahdollisimman sujuvasti.

6. Keskeyttämishassa olevat opiskelijat tunnistetaan tutkintokoulutuksissa, mutta resursointia työlle kaivataan.

Keskeyttämishan alaiset opiskelijat tunnistetaan arviointiaineiston mukaan hyvin sekä ammatillisessa että lukiokoulutuksessa. Yleisesti henkilöstö koki, että opiskelijoilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet saada tarvitsemaansa ohjausta. Sen sijaan ammatillisen koulutuksen vastaajista yli puolet ja lukioiden vastaajista kolmasosa arvioi, että oppilaitoksen resursoinnissa keskeyttämishan alaisten opiskelijoiden lisäohjauksen tarve on otettu huomioon korkeintaan kohtalaisesti. Tulosten mukaan keskeyttämishassa olevien opiskelijoiden ohjausprosessissa keskeistä on ennakoiva työ, yhteistyö muiden ammattilaisten ja huoltajien kanssa, opiskelijälähtöisyys ja varhainen puuttuminen poissaoloihin. Lukiossa ryhmänohjaajan rooli on suuri. Ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen henkilöstön vastauksissa liittyen keskeyttämishan alaisten opiskelijoiden ohjaukseen tuotiin esiin pienen yhteisön tai oppilaitoksen positiivinen merkitys, niin opiskelijoiden tuntemisen kuin moniammatillisen yhteistyön toimivuudenkin näkökulmista.

7. Tiedonsiirto ja yhteistyö ovat keskiössä siirtymä- ja nivelvaiheohjauksessa.

Koulujen ja oppilaitosten ohjaushenkilöstö näkee tiedonsiirtoon liittyvät asiat keskeisinä ohjaustyössä, mutta kaikkialla ne eivät toimi. Nivelvaiheyhteistyö on erityisen tärkeää niiden nuorten kohdalla, joilla ennakoidaan olevan haasteita joko toisen asteen koulutukseen siirtymisessä tai siihen kiinnittymisessä. Perusopetuksen vastaajat arvioivat tiedonsiirron sekä oppilaiden jatko-opintoihin sijoittumisen seurannan toimivuuden paremmaksi kuin toisen asteen vastaajat. Tiedonsiirtopalaverit, joihin osallistuu perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen henkilöstöä, koettiin hyväksi käytännöksi kaikkien koulutusten henkilöstön vastauksissa. Tärkeimmäksi ja toimivimmaksi koettiin yhteistyö lähialueen tai oman kaupungin perusasteen ja toisen asteen oppilaitosten välillä. Henkilökohtaiset verkostot ja matala kynnyksen yhteydenottoon lisäsi yhteistyön toimivuutta. Huoltajien ja mahdollisesti moniammatillisen verkoston kanssa tehtävä yhteistyö mainittiin olennaiseksi osaksi tukea tarvitsevien nuorten toisen asteen nivelvaihesiirtymää. Erilaisten toisen asteen oppilaitoksiin suuntaavien tutustumisjaksojen ja koulutuskokeilujen koettiin tuovan varmuutta perusopetuksen oppilaiden koulutusvalintoihin.

Toisen asteen koulutuksiin toivottiin lisää tietoa varsinkin perusopetuksessa tuen tarpeessa olleista opiskelijoista. Välttämättömien tietojen sisällön tulkinnassa on vastausten mukaan eroa. Tiedonsiirtoon toivottiin selkeämpiä käytänteitä ja mahdollisesti myös valtakunnallista rakennetta selkeyttämään opetuksen ja ohjauksen parissa työskenteleville ne laissa mainitut välttämättömät tiedot, jotka tulee kouluasteiden ja koulutuksen järjestäjien välillä siirtää. Opetuksen järjestäjien tiedonsiirtokäytäntöjen vaihtelevuus vaikeuttaa tiedonsiirtoa, kun nuori hakeutuu opiskelemaan toiselle paikkakunnalle. Tämä voi asettaa nuoret eriarvoiseen asemaan, kun joidenkin osalta oppimisen tukeen ja koulunkäyntiin liittyvät olosuhteet ja yksilöllisen tuen tarve ovat hyvin tarkkaan selvillä, kun taas joidenkin osalta näin ei ole.

8. Kuntien ohjaus- ja valvontatyössä ennakoiva ohjaus, selkeät toimintamallit, toimiva yhteistyö ja riittävät resurssit ovat keskeisiä.

Ohjaus- ja valvontatyötä tehdään vaihtelevista ammatti- tai työtehtävistä käsin, eikä työlle ole valtakunnallisesti yhdenmukaisia ja aina riittäviä resursseja. Lähes kaikissa kunnissa (90 %) oli osoitettu työntekijä tai työntekijöitä hoitamaan nimenomaisesti ohjaus- ja valvontavastuuseen liittyviä tehtäviä. Ohjaus- ja valvontatehtävät olivat usein tulleet lisätyöksi muun työtehtävän ohkeen. Mikäli ohjaus- ja valvontatyötä tehtiin esimerkiksi perusopetuksen oppilaanohjauksen ohella, saattoi se viedä aikaa tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen toteuttamisesta. Tulosten mukaan ohjaus- ja valvontatyölle tarvitaan riittäviä ja kohdennettuja resursseja kunnissa sekä selkeitä vastuunjakoja niin paikallisesti kuin oppilaitosten kanssa tehtävään yhteistyöhön.

Useampi vastaaja mainitsi, että oppivelvollisten ohjaus vei paljon aikaa oppivelvollisten moninaisten ja haasteellisten tilanteiden takia. Ennakoiva ohjaus, toimiva yhteistyö ja selkeät toimintamallit olivat vastaajien mukaan merkittävässä roolissa nuorten ohjauksessa ja heidän tarpeitaan vastaavien ratkaisujen löytämisessä. Useampi vastaaja toivoi parempaa yhteistyötä tai esimerkiksi työparia, jonka kanssa vastuuta voitaisiin jakaa. Yhteistyön arvioitiin olevan melko toimivaa oman kunnan alueen, muiden kuntien koulutusten järjestäjien kanssa ja muiden kuntien ohjaus- ja valvontatoimijoiden kanssa. Ammatillista yhteistyötä ja verkostojen hyödyntämistä kuvattiin eri tavoin osana ohjausprosessia. Ohjaustyöhön liittyi kiinteästi yhteistyö ja yhteydenpito muiden tahojen kanssa, kuten koulutusten järjestäjien, ohjaus- ja opetushenkilöstön, nuoristyon sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa. Tiivis ja säännöllinen monialainen ja ammatillinen yhteistyö oli keskeistä, mutta osa vastaajista mainitsi, että yhteistyötä tehtiin tarvittaessa, tai että sitä ei ollut. Yhteistyöllä oli erilaisia tavoitteita, kuten opiskelijoiden tilanteiden selvittäminen, tiedonsiirto, koulutusten kartoittaminen ja konsultointi. Työssä näytti olevan tärkeää, että toimivat yhteistyöverkostot olivat olemassa, tai että niitä laajennettiin osana työtä.

9. Koulutuspaikkoja, -vaihtoehtoja tai erilaisia palveluita ei ole riittävästi vastaamaan nuorten erilaisiin tarpeisiin.

Huoli nuorten opiskelukuntoisuudesta nostettiin usein arvioinnissa esiin. Opetus- ja ohjaushenkilöstön mukaan osan nuorista on vaikeaa tulla kouluun tai he eivät pysty osallistumaan ryhmäopetukseen lainkaan. Syiksi esitettiin muun muassa mielenterveyden ja käyttäytymisen haasteita. Arviointiaineistojen mukaan kouluissa ja oppilaitoksissa opiskelee tällä hetkellä sellaisia nuoria, joiden oikea paikka olisi opetus- ja ohjaushenkilöstön mielestä muualla kuin opiskelun piirissä. Tällaisten nuorten koettiin hyötyvän enemmän kuntoutuspalveluista kuin koulutuksesta. Kyseisten palvelujen piiriin pääseminen voi arvioinnin mukaan olla vaikeaa.

Opetus- ja ohjaushenkilöstön mukaan nivelvaihe- ja valmentavissa koulutuksissa ei ole riittävästi opiskelupaikkoja tai niitä ei järjestetä lähellä opiskelijan kotia tai tukiverkostoa. Ongelmallista kuntien ohjaushenkilöstön mukaan oli myös se, että nuoret joutuivat toisinaan odottamaan pitkiäkin aikoja heille sopivien koulutuspaikkojen saamista, mikä haastaa nuorten tilanteita entisestään sekä hyvän ohjauksen toteuttamista.

Arvioinnin mukaan koulutuspaikkoja, -vaihtoehtoja tai erilaisia palveluita ei ole riittävästi vastaamaan nuorten erilaisiin tarpeisiin. Asuinkuntien ohjaukseen tulevien nuorten tilanteet ovat yleensä erityisen haastavia, mikä vaatii ohjaukselta aikaa ja yksilöllisten ratkaisujen löytämistä. Ohjausta on kuitenkin vaikeaa toteuttaa tilanteessa, jossa koulutusjärjestelmä ja oppivelvollisuuslaki eivät huomioi nuorten erilaisia tilanteita kuten tarvetta erilaisille oppimisympäristöille tai oppimisen muodoille, esimerkiksi työpajatoiminnalle.

Kehittämissuosituksen

1. Oppilaan- ja opinto-ohjauksen tulee vastata paremmin oppijoiden tarpeisiin. Yksilöllisten opintopolkujen tukemiseen on kiinnitettävä huomiota.

Karvi suosittelee, että opetuksen ja koulutuksen järjestäjät varmistavat, että opetus- ja ohjaushenkilöstöllä on riittävästi aikaa yksilölliseen ohjaukseen. Jokaisen oppijan tulee saada tarpeidensa mukaista ohjausta. Henkilökohtaiset ohjauskeskustelut mahdollistavat ohjaustarpeiden tehokkaamman tunnistamisen niidenkin nuorten osalta, jotka eivät tarpeistaan huolimatta hakeudu oma-aloitteisesti ohjaukseen.

Suosituksen perusopetuksen oppilaanohjaukseen

Perusopetuksen oppilaanohjauksessa yksilöohjauksen määrän ja ryhmämuotoisen ohjauksen määrän suhdetta tulee tarkastella, sillä arvioinnin mukaan useat oppilaat ovat tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen piirissä. Koulujen tulee varmistaa, että oppilaanohjausta pystytään järjestämään yksilöohjauksena kaikille oppilaille. Lisäksi oppilaanohjauksen sisältöjä ja pedagogisia ratkaisuja tulee kehittää, jotta oppilaiden tarpeisiin pystytään vastaamaan mahdollisimman hyvin myös ryhmämuotoisella ohjauksella. Tärkeää kehittämisessä on kiinnittää huomiota oppilaanohjauksen oikea-aikaisuuteen.

Oppilaiden tulevaisuuden valintoja voidaan tukea tarjoamalla oikea-aikaista tietoa opiskeluvaihtoehtoista sekä mahdollistamalla oppilaalle henkilökohtaisen ohjauksen avulla tilaisuuksia pohtia vahvuuksiaan riittävän aikaisessa vaiheessa valintojensa tueksi. Lisäksi sisältöjen kehittämisessä on varmistettava, että jokainen oppilas saa tietoa opiskelumahdollisuuksistaan monipuolisesti eri koulutuksissa sisältäen nivelvaihekoulutukset. Erityisen tärkeää on varmistaa, että oppilaat saavat oikeaa tietoa koulutusjärjestelmästä ja koulutuspoluista niin, että he tietävät mahdollisuudestaan jatkaa korkeakouluopintoihin sekä ammatillisen koulutuksen että lukiokoulutuksen jälkeen. Paikallisen kehittämistyön lisäksi

on tärkeää, että Opetushallitus edistää oppilaanohjauksen sisältöjen ja pedagogiikan kehittämistä, jotta oppilaiden mahdollisuuksia saada tarpeitaan vastaava oppilaanohjausta edistetään kansallisella tasolla yhdenvertaisesti.

Suosituksat ammatillisen koulutuksen opinto-ohjaukseen

Ammatillisen koulutuksen opinto-ohjauksessa tulee kehittää ryhmämuotoista opinto-ohjausta opiskelijoiden yhdenvertaisen ohjauksen varmistamiseksi. Kaikkien opiskelijoiden tulee esimerkiksi saada tietoa mahdollisuuksistaan erilaisiin väyläopintoihin sekä muiden opiskelujen jatkamiseen ammatillisen koulutuksen jälkeen.

Suosituksat lukion opinto-ohjaukseen

Lukiokoulutuksen opinto-ohjauksen sisältöjä tulee kehittää niin, että opinto-ohjauksessa keskitytään nykyistä monipuolisemmin uraohjaukseen, kuten tietoon erilaisista ammanteista ja työllistymismahdollisuuksista.

Suosituksat TUVA-koulutukseen

TUVA-koulutuksen ohjauksessa tuetaan siirtymiä sekä ammatillisiin että lukio-opintoihin. Opiskelijoiden ei vielä TUVA-koulutusta aloittaessa tarvitse tietää kumpaan koulutukseen he aikovat suunnata. Koulutuksen järjestäjien tulee varmistaa, että opiskelijoilla on mahdollisuus sekä ammatillisten että lukio-opintojen suorittamiseen TUVA-koulutuksessa. Myös opiskelijoiden mahdollisuus korottaa perusopetuksen arvosanoja tulee turvata. Toisen asteen koulutuksen järjestäjien tulee kehittää ja laajentaa TUVA-koulutuksen toteutusmuotoja, esimerkiksi luomalla matalan kynnyksen oppimisympäristöjä sekä monipuolisia yhteistyömalleja muun muassa työpajatoimijoiden kanssa.

Suosituksset TELMA-koulutukseen

TELMA-koulutuksessa opinto-ohjaajan rooli on tärkeä erityisesti opintojen alkuvaiheessa, jossa kartoitetaan opiskelijan opiskelukykyä, opiskelu- ja työllistymismahdollisuuksia sekä toiveita. Koulutuksen järjestäjien tulee vahvistaa opiskelijan, TELMA-koulutuksen henkilöstön ja opinto-ohjaajan välistä yhteistyötä, jonka kautta voidaan löytää vaihtoehtoja opiskelijan osaamisen edistämiseksi tukemaan opiskelijaa sekä työssä että itsenäisessä elämässä.

Suosituksset Opistovuosi oppivelvollisille -koulutukseen

Opistovuosi oppivelvollisille -koulutus tarjoaa matalan kynnyksen oppimisympäristön, jossa oppivelvollisuutta on mahdollista suorittaa. Karvi suosittelee, että Opetushallitus selvittää Opistovuosi oppivelvollisille -koulutuksen hyviä käytänteitä, joita voidaan soveltaa laajemmin nuorille suunnattujen matalan kynnyksen oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tietoisuutta Opistovuosi oppivelvollisille -koulutuksesta tulee lisätä paitsi perusopetukseen, myös toisen asteen ammatilliseen koulutukseen ja lukiokoulutukseen.

Suosituksset aikuisten perusopetukseen

Aikuisten perusopetuksen opinto-ohjauksen resursoinnissa tulee huomioida opiskelijoiden tilanteet ja opetuskielen kielitaidon taso, jotka vaikuttavat merkittävästi siihen, kuinka paljon aikaa ohjaukseen kuluu. Opiskelijat ovat suurelta osin lisäohjauksen tarpeessa, joten opetuksen järjestäjien tulisi suunnata resursseja aikuisten perusopetuksessa opiskelevien opiskelijoiden lisäohjaukseen nykyistä enemmän.

Suosituksset koskien vaativan erityisen tuen koulutuksia

Karvi suosittelee, että ammatilliset erityisoppilaitokset varmistavat, että perusopetuksen johdolla ja oppilaanohjaajilla on riittävä tieto erityisen tuen koulutuksista ja siitä, mille kohderyhmälle ammatillinen erityisopetus on soveltuvin. Karvi suosittelee, että vaativan erityisen tuen koulutuksista kerrotaan tasavertaisena vaihtoehtona paitsi perusopetuksen

oppilaille, myös huoltajille. Näiden toimien tavoitteena on tukea oppilaanohjausta ja koulutuspoluilla tapahtuvia siirtymiä niiden nuorten osalta, jotka tarvitsevat sekä tiiviimpää ja yksilöllisempää ohjausta, että tukea opintoihinsa toisella asteella. Mikäli vaativan erityisen tuen tarpeessa olevien perustutkinto-opiskelijoiden määrän huomataan entisestään kasvavan, Karvi suosittelee, että nuorten tarpeisiin vastaamiseksi opetus- ja kulttuuriministeriö nopealla aikataululla lisää vaativan erityisen tuen perustutkintokoulutuksen paikkoja.

2. Ohjauksen työnjakoa, toimintamalleja, yhteistyötä ja resurssien kohdentamista tulee kehittää ja tarkentaa ohjaussuunnitelmissa.

Karvi suosittelee, että opetuksen ja koulutuksen järjestäjät laativat oppilaan- ja opinto-ohjauksen koordinoitavastuun mukaisesti ohjaussuunnitelman ohjaus- ja opetushenkilöstön, oppilas- ja opiskeluhuollon, huoltajien ja oppilaiden/opiskelijoiden kanssa. Ohjaussuunnitelmia on tärkeää tarkentaa koulu-, oppilaitos- tai koulutuskohtaisesti huomioiden myös nivelvaihe- ja valmentavat koulutukset. Näin kaikkien tahojen ohjausvastuu selkiyytyy ja suunnitelma tulee osaksi koulun tai oppilaitoksen arkea. Ohjaussuunnitelmassa tulee määritellä eri henkilöstöryhmien vastuut oppilaiden tai opiskelijoiden ohjauksessa. Eri toimijoiden selkeiden ja konkreettisten vastuiden kuvaaminen ohjaussuunnitelmassa edistää Kaikki ohjaavat -periaatteen toteutumista sekä ohjauksen saavutettavuutta. Periaate tulee nähdä koulun tai oppilaitoksen yhteisenä tavoitteena. Opetuksen tai koulutuksen järjestäjän tulee varmistaa, että koko ohjaus- ja opetushenkilöstö ovat tietoisia ohjausvastuustaan ja sen tärkeydestä nuorten koulunkäynnille ja opiskelulle, opintojen ja uran suunnittelulle sekä kouluun ja opintoihin kiinnittymiselle. Koulujen ja oppilaitosten tulee kiinnittää huomiota koko oppilaitosyhteisön sitouttamiseen yhteisten ohjausta koskevien tavoitteiden eteen työskentelyyn. Esimerkiksi nuorten uran rakentumisen taitojen kasvattamisen ei tule olla ainoastaan opinto-ohjaajan tehtävä. Opettajat voivat ohjaustyössä avata esimerkiksi oman ammattialansa koulutus- ja työllistymismahdollisuuksia sekä kertoa ammateissa tarvittavasta osaamisesta ja osaamisen kehittymisestä oppiaineista kohti ammattitaitoa.

Arviointitulosten mukaan opinto-ohjauksen resursointi on vaihtelevaa. Karvi suosittelee, että resurssien kohdentamista selvitetään koulu- ja oppilaitoskohtaisesti, jotta opiskelijoilla eri koulutuksissa on yhdenvertaiset mahdollisuudet laadukkaalle ohjaukselle. On huomattava, että henkilöstöressurssin kasvattaminen ei välttämättä tarkoita uusien henkilöiden rekrytointia, vaan myös nykyisen henkilöstön opinto-ohjausosaamisen lisäämistä ja työtehtävien kehittämistä ohjauksellisempaan suuntaan. Karvi suosittelee, että ohjaussuunnitelmissa kuvataan oppilaan- tai opinto-ohjauksen resursointi ja sen vastaavuus ohjauksen tavoitteisiin. Myös ohjauksen kehittäminen ja vaikuttavuuden arviointi voidaan tarkentaa ohjaussuunnitelmassa.

Suosituksat koskien ohjausyhteistyötä

Keskeistä ohjauksen kehittämisessä on ennakoivan toiminnan kehittäminen poissaolojen ehkäisemiseksi yhteistyössä oppilaan/opiskelijan ja hänen huoltajiensa tai läheistensä kanssa. Erityisesti toisen asteen koulutuksissa yhteistyötä perheiden kanssa on hyvä entisestään tiivistää. Perheiden aktiivinen tiedottaminen myös positiivisista nuorta koskevista asioista on tärkeää, jotta sekä nuori ja tämän huoltajat saavat realistisen, kokonaisvaltaisen kuvan nuoren opiskelusta. Yhteistyö on olennaista erityisesti sellaisten nuorten kohdalla, joiden voidaan ennakoivan kohtaavan haasteita opiskelussa. Lisäksi opetuksen ja koulutuksen järjestäjien tulee edistää keskinäistä yhteistyötään sekä yhteistyötä hyvinvointialueiden toimijoiden kanssa, jotta oppivelvollisuuslakia tulkitaan yhdenmukaisesti oppivelvollisuusikäisten ohjauksessa.

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjien sekä hyvinvointialueiden tulee kehittää yhteistyön toimivuutta koulujen ja oppilaitosten sekä psykologipalvelujen välillä. Lisäksi valtakunnallisesti on turvattava kaikkien oppilaiden ja opiskelijoiden oikeus psykologipalveluihin.

Suosituksat koskien tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta

Karvi suosittelee, että tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen toteuttamisen seurantaan kehitetään kansallinen toimintapa, jotta kyseisen ohjauksen piirissä olevien oppilaiden määräästä saadaan tietoa. Karvi suosittelee, että opetus- ja kulttuuriministeriö seu-

raa tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen toteutuksen oppilas- ja tuntimääriä oppilaitostasolla. Opetuksen järjestäjien tulee aiempaa tarkemmin huolehtia, että kaikille yläkouluille suunnataan rahoitus lakisääteisen toiminnan varmistamiseksi.

Karvi suosittelee, että opetuksen järjestäjät huolehtivat siitä, että tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus tunnistetaan käytäntönä koulutuspolun haasteita ennakoivana toimintana, ja varmistavat resurssien kohdentamisen. Koulujen rehtorit vastaavat omalla tahollaan siitä, että kaikki tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen tarpeessa olevat oppilaat tunnistetaan, ja heidän kanssaan työskennellään tiiviisti koulutuspolun rakentamisen tukemiseksi.

Lisäksi Karvi suosittelee, että Opetushallitus tarkentaa tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen määrittelyä, tavoitteita sekä sisällöllistä toteutusta. Opetushallitus voi esimerkiksi laatia kriteeristön, joka selkeyttää erottelua tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen ja muun oppilaanohjauksen välillä.

Suosituksat koskien keskeyttämisuhaassa olevien opiskelijoiden ohjausta

Toisen asteen koulutusten keskeyttämisuhaassa olevien opiskelijoiden ohjauksen prosessi ja työnjako eivät ole kaikkialla riittävän selkeät. Keskeyttämisuhan alaisten opiskelijoiden tunnistamisessa ja ohjauksessa koulutuksen järjestäjän tulee varmistaa työnjaon selkeys ja se, ettei vastuu ohjauksesta kasaudu yksittäisille työntekijöille kuten ryhmänohjaajille.

Suosituksat koskien kuntien ohjaus- ja valvontatyötä

Kuntien ohjaus- ja valvontatyötä tekevien työaika-resurssi jakautuu osittain epätasaisesti eri kunnissa. Kuntien ohjaus- ja valvontatyölle tarvitaan kohdennetut ja riittävät resurssit, ja selkeää vastuunjakoa sekä paikallisesti että oppilaitosten kanssa tehtävään yhteistyöhön. Karvi suosittelee, että kunnat selkeyttävät ohjaus- ja valvontatyötä tekevien työaika-resurssien jakautumista ja tarkentavat vastuunjakoa.

Suosituksset koskien nivel- ja siirtymävaiheiden tiedonsiirtokäytänteitä

Nivel- ja siirtymävaiheiden tiedonsiirtokäytänteitä tulee tarkentaa ja tehostaa. Karvi suosittelee, että Opetushallitus laatii ohjeet, jotka selkiyttävät opetuksen ja ohjauksen parissa työskenteleville, mitkä ovat laissa mainitut välttämättömät tiedot, jotka tulee kouluasteiden ja koulutuksen järjestäjien välillä siirtää. Ohjeistus toimitetaan kaikille kouluasteille, joita laki tiedon siirtoon koskee. Välttämättömät tiedot voivat lisäksi olla kirjattuina esimerkiksi valtakunnallisesti käytössä olevalla nivelvaiheen tiedonsiirtolomakkeella, joka tulisi yhteisesti saataville Opetushallituksen tarkemmin määrittelemälle digitaaliselle alustalle, kuten Opintopolku -sivustolle.

3. Oppijoiden tarpeita vastaavia oppimisympäristöjä tulee kehittää. Nivelvaihe- ja valmentavien koulutusten alueellista koulutustarjontaa ja koulutuspaikkojen riittävyyttä tulee edistää.

Helposti lähestyttävä ja kannustava oppimisympäristö sekä myönteiset vuorovaikutusmahdollisuudet edistävät kouluun ja opintoihin kiinnittymistä. Karvi suosittelee, että sekä opetuksen että koulutuksen järjestäjät kehittävät uusia, matalan kynnyksen oppimisympäristöjä, jotka ovat nuorille psyykkisesti, fyysisesti ja sosiaalisesti saavutettavia. Lisäksi Karvi suosittelee, että ryhmäyttämistä ja sen erilaisia toimintatapoja kehitetään systemaattisesti jokaisessa koulutusorganisaatiossa, ja niitä myös käytetään suunnitellusti. Työpajojen mahdollisuutta toimia entistä vahvemmin oppimisympäristöinä nuorille tulee selvittää. Tärkeää on huomioida, miten yhdenvertaisesti eri alueilla työpajatoimintaan voi osallistua.

Kaikkien koulutusten alueellisen riittävyyden varmistaminen on edellytys sille, että jokainen nuori saa itselleen tarvitsemansa palvelut (mm. opiskeluhoolto, kuntoutuspalvelut), ja että nuorten erilaisiin tarpeisiin pystytään vastaamaan. Karvi suosittelee, että koulutuksen järjestäjät jatkossa huolehtivat siitä, että matka TUVA-koulutuksen järjestämipaikkaan ei kasva niin suureksi, että opiskelijan matkustaminen koituu liialliseksi rasitteeksi. Opetus- ja kulttuuriministeriö varmistaa, että TUVA-koulutuksen järjestäjät saavat yksilöllistämisestä

johtuvien kustannusten kattamiseksi riittävän valtionosuusrahoituksen. Näin koulutuksen järjestäjä pystyy huolehtimaan riittävästä alueellisesta koulutustarjonnasta ja resursoinnista.

TELMA-koulutuksen osalta Karvi suosittelee, että jatkossakin koulutuksen järjestäjillä on mahdollisuus lisätä TELMA-opiskelijoiden koulutuspaikkoja yhteishaun päättymisen jälkeen. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriön tulee varmistaa, että koulutuksen järjestäjillä on riittävät resurssit tarjota TELMA-koulutusta alueellisesti niin, että opiskelijat pääsevät opiskelemaan lähellä kotiaan ja tukiverkostoaan.

Opistovuosi oppivelvollisille -koulutusta järjestetään alueellisesti jonkin verran vaihtelevasti. Karvi suosittelee, että vapaan sivistystyön koulutuksen järjestäjät selvittävät mahdollisuuksiaan edistää koulutuksen alueellista saatavuutta.

Lopuksi

OHJA-arvioinnin tavoitteena oli lisätä ymmärrystä opinto-ohjauksesta useissa eri kouluksissa ja kuntien ohjaustyössä oppivelvollisuuden laajentamisen myötä. Keskeistä oli tunnistaa oppivelvollisuuden suorittamista tukevia ja oppijoiden hyvinvointia edistäviä käytäntöjä. Arviointi nosti esiin ohjaustyöhön ja oppijoiden yksilöllisten opiskelupolkujen tukemiseen liittyviä tekijöitä, joita tulisi jatkossa arvioida.

Arvioinnissa ohjaushenkilöstö toi esiin huolta työssäjaksamisesta ja yksin jäämisen kokemuksista, mikäli esimerkiksi omassa työyhteisössä ei ollut vastaavaa työtä tekevää kollegaa. Ohjaustyötä tekevät toivoivat säännöllisiä tilaisuuksia, joissa vaihtaa ajatuksia. Jatkossa olisi hyvä tarkastella sitä, miten ohjaushenkilöstölle on saatavilla kollegiaalista tukea. Osa ohjaushenkilöstöstä toi esiin, että vertaistukea saatiin muualta kuin oman organisaation kollegalta, mikä on hyvä keino saada tukea omalle työlleen. Myös opinto-ohjauksen jatkumon näkökulmasta on tärkeää, että eri koulutusasteiden ohjauksen toimijat verkostoituvat ja keskustelevat säännöllisesti paitsi yleisistä ohjauksen teemoista, myös ajankohtaisista, vain osaa oppilaista ja opiskelijoista koskevista asioista. Tällaisen toiminnan koordinoijana voi toimia jo hyvän verkostopohjan luonut Opetushallitus.

Ohjauksen etiikka on aihepiiri, josta tulisi aiempaa enemmän keskustella paitsi opinto-ohjaajakoulutuksessa, myös jo ohjaustyötä tekevien parissa. Aihe liittyy esimerkiksi opetuksen tai koulutuksen järjestäjien kykyyn toteuttaa eettistä opinto-ohjausta, jossa riittävillä resursseilla ja osaamisella varmistetaan jokaisen ohjauksen tarpeessa olevan yhdenvertainen kohtelu ja mahdollisuus saada itselleen yksilöllistä ohjausta. Yksilöllisen koulutuspolun rakentamiseen tarvitaan ohjauksellista tukea ja neuvontaa päätösten tekemisen tueksi. Nuorille on tärkeää saada riittävästi keskustelutukea siihen, mitä kaikkia koulutus- ja työmahdollisuuksia heille on tarjolla. Jatkossa on eduksi tarkastella, millaisin pedagogisin keinoin ja yhteistyöllä koulutusrajoja ylittämällä opiskelijat saavat todellisen mahdollisuuden yhä yksilöllisempiin koulutuspolkuihin.

Keskustelu siitä, kuinka oppilaat jakautuvat perusopetuksen jälkeen ammatilliseen koulutukseen ja lukiokoulutukseen, on helposti arvopainottunutta. Erilaiset epäviralliset mittarit (vrt. esim. YLE, 2024) asettavat peruskouluja näennäiseen paremmuusjärjestykseen sen mukaan, kuinka moni niiden oppilaista on siirtynyt ammatilliseen koulutukseen tai lukiokoulutukseen. Paras valinta nuorelle on kuitenkin yksilöllinen. Opinto-ohjauksen vaikuttavuuden, yksilön kokonaisvaltaisen koulutuspolun rakentumisen sekä työvoiman markkinoille saamisen näkökulmasta taloudellisin ja tehokkain tulos on, kun nuori valitsee kerralla itselleen soveltuvimman ja tätä kautta parhaimman koulutusvaihtoehdon. Myös nuoren lähipiiri ja sen merkitys nousee usein tärkeään asemaan yksilöllisessä ohjauksessa. Siksi perheiden tukeminen ja kokonaisvaltaisen tilanteen huomioiminen voi olla merkityksellistä nuoren tehdessä koulutusta koskevia valintojaan. Monipuolisten palvelujen, kuten opinto-ohjauksen, lastensuojelun tuen sekä erilaisten terveystalvöpalvelujen, kattava saatavuus vahvistaa nuoren koulutuspolulla pysymistä ja sillä etenemistä.

Arvioinnissa todettiin, että usein erityisen tuen tarpeessa olleet perusopetuksen oppilaat siirtyivät opiskelemaan yleisiin ammatillisiin oppilaitoksiin, vaikka tuen tarpeet voivat olla varsin suuret. Usea yksilöllistetty oppiaine perusopetuksessa antaa vahvaa viitettä siitä, että tuen ja ohjauksen tarve jatkuu myös toisen asteen opinnoissa. Varhaisessa vaiheessa yläkoulun opintoja tulee pohtia, tuleeko nuori tarvitsemaan toisen asteen opinnoissa tukea, johon pystytään yleisopetuksessa toisella asteella vastaamaan, vai voidaanko odottaa oppilaan tarvitsevan niin paljon tukea, että hänet tulisi ohjata vaativan erityisen tuen ammatilliseen koulutukseen. Olennaista on, että sekä nuori, tämän huoltajat, että opinto-ohjaaja ovat kaikki tietoisia tuen tarpeista opiskelussa, ja että toisen asteen koulutukseen tehty valinta tutkinnosta on realistista saavuttaa. Jatkossa olisi hyvä tarkastella opinto-ohjaajien erityispedagogista perusosaamista eri koulutuksissa. Keskeistä on, että ohjaushenkilöstöllä on valmiuksia ohjata tuen tarpeessa oleva nuori hänelle soveltuvaan koulutukseen, jossa tämän on mahdollista suorittaa tutkintokoulutus.

Jatkossa opinto-ohjausta tarkasteltaessa ja toteutettaessa tulee arvioida, valitsevatko tuen tarpeessa olleet perusopetuksen oppilaat yleisen ammatillisen oppilaitoksen siksi, että perustutkintojen koulutuspaikkoja ei ole riittävästi tarjolla ammatillisissa erityis-

oppilaitoksissa. Haasteita voi koitua nuorille, jotka ovat opiskelleet yleisissä ammatillisissa oppilaitoksissa, keskeyttävät koulutuksen ja täyttävät 18-vuotta. Heidän siirtymisensä ammatilliseen erityisoppilaitokseen ei välttämättä enää myöhemmässä opintojen vaiheessa onnistu oppivelvollisuusikäisten saadessa opiskelupaikat. Myös näiden nuorten oikeudesta toisen asteen tutkintoon tulee jatkossa huolehtia.

Lähteet

Hallituksen esitys eduskunnalle oppivelvollisuuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 173/2020 vp (2020). https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/HE_173+2020.pdf

Jokio, K., Myllykoski-Laine, S., Goman, J., Kamppi, P. & Rumpu, N. (2022). Opinto-ohjauksen uusia muotoja koskeva arviointi. Hankesuunnitelma 20.12.2022. https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/Ohja_hankesuunnitelma.pdf

Jokio, K., Myllykoski-Laine, S., Nousiainen, S. & Marjanen, J. (2023). Opinto-ohjauksen toteutuminen – arviointituloksia oppivelvollisuusikäisten koulutuksista. <https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/opinto-ohjauksen-toteutuminen-arviointituloksia-oppivelvollisuusikaisten-koulutuksista>

Jokio, K., Myllykoski-Laine, S., Nousiainen, S. & Seppälä, S. (2024). Vastuut ja yhteistyö oppivelvollisten ohjauksessa, nuorten sijoittuminen toisen asteen koulutukseen ja koulutusvalintoihin vaikuttavia tekijöitä. <https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/vastuut-ja-yhteisty-oppivelvollisten-ohjauksessa-nuorten-sijoittuminen-toisen-asteen-koulutukseen-ja-koulutusvalintoihin-vaikuttavia-tekijoita>

Myllykoski-Laine, S., Jokio, K., Kalalahti, M. & Kiilakoski, T. (2024). Kouluun ja opintoihin kiinnittymisen tukeminen oppivelvollisuusikäisten koulutuksissa. <https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/kouluun-ja-opintoihin-kiinnittymisen-tukeminen-oppivelvollisuusikaisten-koulutuksissa>

Opetushallitus. (2023). Hyvän ohjauksen kriteerit. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/hyvan-ohjauksen-kriteerit-0>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2020. Opinto-ohjauksen kehittämisohjelma. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-879-3>

Oppivelvollisuuslaki 1214/2020. <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20201214>.

Perusopetuslaki 628/1998. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

YLE (2024). Koulujen välillä valtavia eroja – katso koulukoneesta, miten sinun lähikoulustasi haetaan amikseen tai lukioon. Koulujen välillä valtavia eroja – katso koulukoneesta, miten sinun lähikoulustasi haetaan amikseen tai lukioon | Kotimaa | Yle

KARVI

Kansallinen koulutuksen
arviointikeskus
PL 380 (Hakaniemenranta 6)
00531 HELSINKI
kirjaamo@karvi.fi
vaihde: 029 533 5500
karvi.fi

Opinto-ohjauksen uusia muotoja koskeva arviointi (OHJA) 2022–2024 käynnistettiin opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamana arvioimaan oppivelvollisuuden laajentamista. Lakimuutoksen myötä perusopetuksessa toteutetaan tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta, ja toisen asteen opiskelijoilla on oikeus itselleen riittävän ohjauksen saamiseen. Lisäksi toisen asteen koulutuksen järjestäjien tulee tarjota koulutuksesta valmistuneille jatko-ohjausta vuoden ajan koulutuksesta valmistumisen jälkeen. Lakimuutos velvoitti kuntia ohjaus- ja valvontavastuuseen koskien kaikkia oppivelvollisuusikäisiä. Aiemmat nivelvaihekoulutukset lakkautettiin, ja perusasteen ja toisen asteen välimaastossa käynnistettiin tutkintokoulutukseen valmentava koulutus TUVA.

OHJA-arvioinnin tuloksista on raportoitu kolmessa väliraportissa. Tässä OHJA-arvioinnin loppuraportissa esitetään väliraporttien keskeisimmät tulokset, raportoidaan keväällä 2024 järjestettyjen ohjaustoimijoiden työpajojen tuloksia ja esitetään oppilaan- ja opinto-ohjauksen vaikuttavuuden arvioinnin toteutumista eri koulutuksissa. Lisäksi loppuraportissa kootaan yhteen arvioinnin keskeisimpiä tuloksia sekä esitellään arviointiaineistoihin pohjautuvat kehittämissuosituksia.

OHJA-arvioinnin mukaan oppilaan- ja opinto-ohjaus toteutuu melko hyvin eri koulutuksissa. Kehittämissuositukset kuitenkin tunnistettiin. Arviointiin pohjaavat kehittämissuositukset koskivat oppilaan- ja opinto-ohjauksen vastaavuutta oppijoiden tarpeisiin ja yksilöllisen ohjauksen edistämistä, ohjauksen työnjakoa, toimintamalleja, yhteistyötä ja resurssien kohdentamista, oppijoiden tarpeita vastaavien oppimisympäristöjen kehittämistä ja nivelvaihe- ja valmentavien koulutusten alueellisen saatavuuden edistämistä.